

TEATER

„Iga kunst püüab kujutada elu ta peidetumais sügavusis. Ka tants on juhuslikest kätteist vabastatud elu, väljendatud inimese keha, hinge — selle universaalseima keele — abil.“

Anna Pavlova

VEEBRUAR 1937

2

Trükikojad — Köitekojad

Teie soodsaim ostukoht

on

Graafiline kontor

Herbert F. Tungal

Tallinn, Vana Viru 9

Telefon 437-05

F. Braschinsky & Pojad

mitmesuguseid p u d u kaup u ,
eriti suures väljavalikus mood-
said kodu- ja välismaa n ö ö p e

Müük suurel ja väikesel arvul

TALLINN, V. Karja 12

Tel. 436-90

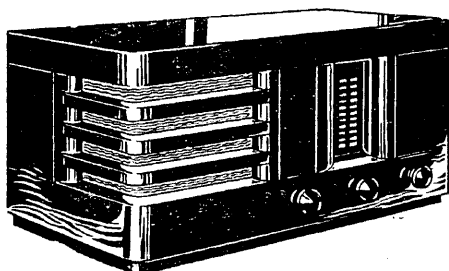
D. Mirwitz & Pojad

D. Mirwitz & Pojad

Tallinn,

Estonia pst. 13

Tartu mnt. 13

RAADIO
TEHAS

ARE

TALLINN, REIMANI TÄN. 11

TEL. 300-30

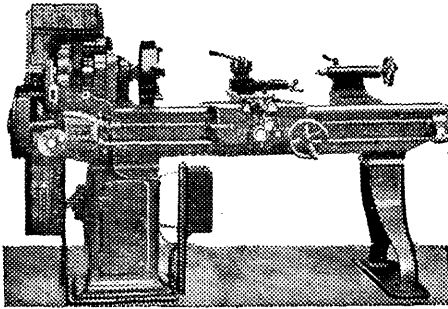
Saapakauplus

A. SARNIT

Väike Karja 1, äri 7

TALLINN

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

VENE

Tööstusmasinad
Käsitööriistad
Keevitustarbed
Elektrimootorid
Elektri-mööduriistad

EESTI-VENE KAUBANDUSÜHING

NÄITERUUM:
VABADUSVÄLJAK 3

TALLINN

KONTOR:
TATARI 20, TEL. 479-76

Reserveeritud

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Heino Anto

„Draamateatri“ tähelend

Ajalugu ja mälestusi 1916—1924

II. Saksa okupatsiooni ja Eesti vabadussõja ajajärk

Kuna sobivaid vabu ruume Tallinnas „Draamateatrile“ enam ei leidunud, astuti läbirääkimistesse „Tööliste teatriga“ Tallinnas Saksa teatri ruumides, kus tegutses end. Jul. Rossfeldti näitetrupp, et asuda kogu „Draamateatri“ näiteeltskonnaga „Tööliste teatri“ teenistusse. Näitejuhtideks olid seal Umberg ja Rossfeldt ja dramaturgiks nende ridade kirjutaja. Seega sai „Tööliste teater“ endale ühel hooil väga suure ja tugeva näiteeltskonna, milles „Draamateatri“ trupp moodustas selle tugevaima osa.

„Tööliste teatris“ tuli sel hooajal kordamisele „Draamateatri“ näitlejate koosseisuga Ibseni „Tondid“. Sellele järgnes H. Anto lavastusel L. Thoma „Kõlblus“, A. Teetsovi lavastusel K. Schönherr'i „Perekond“, A. Umbergi lavastusel Dinteri „Salakaubavedajad“, H. Anto „Kahe ilma vahel“, Jean Roule j. t.

Siis tulid Saksa okupatsiooniväed, likvideerisid „Tööliste teatri“ ja näitlejad olid jällegi ulalusetu.

*

Saksa okupatsioonivõimud likvideerisid „Tööliste teatri“ ja võtsid üle Saksa teatri ruumid, kuhu pandi etendusi andma Saksa maalt Eestisse toodud näiteeltskond. See oli raskeimaid ajajärke „Draamateatri“ elus. Puudusid ruumid töötamiseks, kuid näiteeltskond, tiivustatud Eesti iseseisvuse mõttest, hoidis kokku, oodates võimalusi, et uuesti alata pooleli jäänud tööd. Teatri büroo, kus töötas palgaline masinakirjutaja näidendite komplektide valmistamisel, viidi nende ridade kirjutaja korterisse Ahju, praegu Peeter Süda, tänavas. Seal käisid näitlejad, kellega nüüdsest peale olid liitunud ka Heino ja Maimu Anto'd, koos tekkinud seisukorda kaalumas ja tuleviku kavatsuste üle nõu pidamas. Oldi kindlas veendumuses, et sakslaste võim ei püsi kaua, ja seepärast arvati, et näiteeltskond peab jääma kokku ja esimesel

võimalusel alustama tegevust. Osa inimesi oli küll sunnitud näiteeltskonnast lahkuma ja haarama kinni leivakannikast mujal, kuna „Draamateatril“ puudusid ainelised võimalused näitlejail mingisugusegi tasu maksmiseks. Osa inimesi asus Pärnu, E. ja M. Türk astusid juba varem Estonia teatri teenistusse ning A. Teetsov asus Venemaale, kus ta aga kui poliitiliselt kahtlustatav isik paigutati vanglasse ja mõisteti isegi surma. Hiljem pääsis A. Teetsov siiski terve nahaga Eestisse tagasi.

Tallinna jäid „Draamateatri“ inimestest A. Markus, O. Teetsov, K. Triipus, L. Hansing, A. Sunne ja H. ning M. Anto, muretsedes endale ülalpidamist mõne üleliigse mööbli- või riidetüki müümisest ja makstes isegi masinakirjutajale töötasu. Kuna toiduainete puudus linnas andis end valusasti tunda, siis pandi omavahel kokku väike „kapital“, hangiti sellega Ranna mõisas mitme toaga suvila ja moodustati „Draamateatri“ näitlejate suvekoloonia. Lähedastest küladest oli võimalus hankida mõnesuguseid toiduaineid ja seetõttu suudeti kergemini ära elada kui linnas. Pealegi omas nende ridade kirjutaja väikese purjejahi, millega sakslaste teadmata peeti ühendust saartega, kus sakslasi ei olnud, tuues sealt räimi ja muudki söödavat.

Osa kalalaadungist läks ümberkaudsetele taludele, vahetuskaubana leiva vastu, kuna ülejäänud osa tarvitati näiteeltskonna toiduks. Laadungite jahilt mahatoomine, samuti nende levitamine taludesse sündis ööseti pimeduse kätte all ja tekitas alati teatavat ärevust, kuna toiduainete salavedu oli sakslaste poolt kõva keelu alla pandud ja kalameeste saak võimude poolt rekvireeriti okupatsioonivägede toiduks. Saartelt kauba saamine oli hõlpus, kuna saarte elanikud meelsamini müüsid kalad omainimestele raha eest, kui nad need poolmuidu ära andsid sakslastele. Olgu tähendatud, et kõik rannad olid sakslaste poolt võetud hoolsa valve alla ja et tuli

kasutada kõiki salakaubavedajate trikke, et kalalastiga sakslaste nägemata maale pääseda.

Olles Rannamõisas veidi aega ringi vaadanud, leiti metsa veerel venelastest maha jäetud tühi lennukuur, kõrge akendega hoone, mil ei puudunud ka laudpõrand. Ohoo, milline tore suveteater! Astuti viivitamata saksa võimumeestega läbirääkimistesse (komandantuur asus tollal Harkus) ja saadigi neilt luba lennukuuiri kasutamiseks. Tabasalu külas otsiti üles agaramad seltsitegelased ja nende kaasabil asuti meisterdama näitelava ja istepinke. „Pandorini“ seltsilt laenati vajalised kardinaid ning kulisstitüübid, ja suveteater oligi valmis! Valgusemeisteriks ja näitlejaks tuli näiteseltskonda juure end. Vanemuise teatri näitleja A. Teder, kes maailmasõjast vabanedes oli Venemaalt Eestisse pääsnud. Kui asjatundja tehnilistes küsimustes combineeris Teder vanakraamiturult ostetud rämpsust mingisuguse karbiidigeneraatori ja suveteater sai ka „ajakohase“ valgustuse. Terve juunikuu kulus harjutuste ja hoone korraldamise peale. Tabasalu küla noored moodustasid pasunakoori ja nii jõuti siis ettevalmistustega nii kaugele, et 7. juulil 1918. a. „Draamateatri“ näiteseltskond võis korraldada „I suure suvepeo huvitava eeskavaga“, nagu seda kuulutati „Päevalehes“ nr. 12 2. juulist 1918. a.

Suveteatri avaetenduse kavva oli võetud kaks ühevaat. naljamängu ja rida kupleid Saksa võimutsejate ja kadakluse piitsutamiseks. Eriti viimaseil oli pöörane edu, kuna rahvas, kannatades okupatsioonivõimude surve ja vägivallategude all, otse janunes iga sõna järgi, mis kuidagi sihtis rõhujate pihta. Ettekantavad võllanaljad said juure erilist võrtsi selle tõttu, et teatri esimestes ridades istus ka saksa ohvitseri ja rahva hulgas salkkond saksa sõdureid, kes eesti keelt mitte mõistes naersid ja aplodeerisid elavalt rahvaga kaasa.

Muidugi — „Pressestelle“le“ esitati süüitud kupleed, ettekandele tulid aga sootuks teisesisulised tekstid, mille koostamise eest hoolitsesid A. Sunne ja nende ridade kirjutaja.

Nii jätkus „Draamateatri“ töö Rannamõisa suveteatris, kuhu avaetenduseks oli tulnud rohkesti rahvast ümbruskonnast ja Tallinnastki. Sissetulekuist jätkus nii osaliseks võlgade tasumiseks lavaseadete ja pinkide eest kui ka näiteseltskonnale hinge sees hoidmiseks.

Näitlejate meeleolu tõusis, tunti, et vähimalt suvehooajaks on jälle põhi all.

Järgmine etendus korraldati 14. juulil samuti kirju eeskavaga. Järgnevatel pähapäevadel tulid kordamisele „Oh need

ämmad“, „Kui torm vaikib“ ja 4. augustil 1918. a. „Aastapidu“. Vahepeal olid näiteseltskonda tagasi tulnud H. Vaks, E. Türk ja M. Türk.

Hakati koostama julgemaid kavatsusi tulevikuski ja tegema ettevalmistusi talviseks hooajaks. Kuna ei olnud lootust Tallinnas leida teatrile sobivaid ruume, siis jääd peatuma rändteatri vormi juure.

Oldi teadlik suurtest raskustest, milledega rändteatri tegevus oli tollal seotud. Rongide liikumine oli väga puudulik ja reisimine oli seotud takistustega „Ausweis“ide“ näol. Sakslaste poolt käimapanud postikorraldus oli vaid karrikatuur ja ükski eestlane ei usaldanud oma asjaajamist toimetada selle posti kaudu. Seepärast nende ridade kirjutaja, kui otsesest lavategevusest vaba inimene, hankis enesele Saksa komandantuurist vastava sõiduloa ja reisis trupi väljasõidu eel maad mööda ringi, muretsetes kohtadel teatrisaavid, jagas pääsmed eelmüügile ja korraldas kuulutuste väljapanekut. Oli küllalt sekeldusi kohapealsete võimumeestega (kelleks olid peamiselt parunid või ümbruskonna kadakad), et saada luba etenduste andmiseks. Energilise pealekäimisega suudeti siiski asi viia nii kaugele, et 10. augustil 1918. a. algas esimene „Draamateatri“ ringreis, mis kestis kuni 15. septembrini. Repertuaari võeti H. Ibseni „Tondid“, H. Heijermansi „Hingedepäev“, G. v. Moseri „Aastapidu“, H. Anto „Kui torm vaikib“ ja Bissoni „Oh need ämmad“. Kahe viimase näidendi ettekandeks ei tahetud kuidagi luba anda; esimeses kardeti poliitilist sisu (!) ja teisele heideti ette Prantsuse päritolu, mis ei sobivat kui vaenulise riigi lavakirjandus. Ka siin suudeti „auk pähe rääkida“ ja reis algas.

„Draamateatri“ ringreis nendes oludes oli küll raskeimaid, mis ükski näiteseltskond on läbi teinud. Tuli sõita viimse võimaluseni täiskiilutud kaubavaguneis. Vahejaamades tuli lüüa lahinguid, et kogu teatri inventariga — rekvüsiitide, kostüümide ja muu pagasiga — pääseda ainukelele käigusolevale rongile minutilise või pooleminutilise seisaku vältel.

Nii juhtus kord Vaivara jaamas, et vagunisolevad reisijad, et vältida vaguni täistuupimist, hoidsid seestpoolt kaubavaguni ukse kinni ega lasknud uusi rongile tulijaid sisse. Vaid mõni üksik näitleja pääsis klassivaguni trepille rippuma, suurem osa naisnäitlejaid ja mehi ühes oma kraamiga jooksis ühe vaguni juurest teise juure kuni viimse kaubavaguni piduri-rõduni. Juba rongi liikudes suudeti vaid osa inimesi rõdude mahutada, mis oli nüüd koos endiste reisijatega treppideni täis kiilutud. Samale rõdule oli kavatsenud karata, annud

vile ärasõiduks, ka saksa sõdurist rongijuht, kuid see osutus paraku võimatuks ning mehike pidi edasitormavast rongist maha jääma. Eestlasest teemeister transpordeeris rongist mahajäänud näitlejad vagonetiga Jõhvi, kus toimus järgnev etendus, kuna saksa sõdur-rongijuht jäi Vaivara, et telefoni teel teha korraldusi rongis asuva pagasi kohta ja järgmisel päeval rongiga edasi sõita.

Suuremaks nuhtluseks kui reisiraskused osutus gripilaine, mis tollal levis üle kogu Eesti. Üksteist nakatades jäid näitlejad kõrgesse palavikku. Kuid ühelgi neist ei tulnud mõttesse haliseda või end lasta reast välja lüüa — tööd tehti endiselt edasi. Päeval lamati palavikus, sageli mitu inimest ühes ja samas võõrastemaja numbritoas, kuid etenduseks aeti end ikkagi jalule. Reis viidi läbi, jätmata ära ühtki etendust. Oldi teadlik, et etenduse ärajätmine tähendaks ettevõtte ainelist kokkuvarisemist, ja seda ei lubanud toorkordne aineline seisund.

Rahva osavõtt oli enamikus kohtades väga elav. Oli kohti, kus ruumid olid samuti täis kiilutud kui raudteerongid ja osa rahvast jälgis etendust saali ukse kaudu, toolidel ja laudadel püsti seistes, üle teiste peade. Kuid oli ka kohti, kus saalid haigutasid tühjusest. Siin meenub lugu etendusega Pärnu „Endlas“, kus saaliüür ja muud kulud ületasid mitmekordselt sissetuleku summa. Väikelinna kadaklus hoidis etendusele tulemast. Pärnust edasisõitmiseks polnud kassas summasid ja näitlejail tuli välja panna oma isiklikud pennid, et telefoneerida Valka, kus pidi toimuma järgnev etendus. Kuuldes, et Valgas saal on välja müüdnud, usaldas eestlasest raudteeametnik-piletimüüja raudteepiletid näiteseltskonnale võlgu anda tingimusega, et Valgast temale raha ära saadetakse. See oli ka viimane abinõu edasipääsmiseks, sest ühelt Pärnu „seltskonnategelaselt“, kelle poole hädas pöördui ajutise laenu saamiseks, oli tulnud eitav vastus. Valka jõudes saadeti raudteelasele ta raha tänu ja kiidusõnadega posti kaudu ära. Järgnevad etendused toimusid juba parema õnnega ja ringreis kestis.

Reisides tuli näitlejail tihti tegelda ka poliitiliste küsimustega. Paljud kohalikud tegelased maal püsisid teadmatuses poliitilistest olukordadest ja külastasid salaja näiteseltskonda lava taga. Eesti lehed olid suletud ja kuigi mõni ilmus, siis ei saadud valju tsensuuri pärast Eesti asjast midagi kirjutada. Poliitiline elu toimus pöranda all ja siin olid Tallinnast tulnud näitlejad mõneski küsimuses enam kodus kui kohapealsed tegelased väikelinnades ja maal. Tol raskel ajal ei tarvitsenud olla

Operett „DŽAINA“ Estonias

Lavastus - A. Lüüdik, muusikajuht - V. Nerep, tant-
süd - R. Olbrei, dekoratsioonid - V. Haas
Ülal: nimiosaline Milvi Laid, all: Bogumil (A. Lüüdik)
ja Musette (S. Lott)

suur poliitikamees ega tulnud pidada pikki kõnesid. Siin jatkus juba mõnest lohutavast ja lootustandvast sõnast, et inimesed end tunneksid julgena ja kindlana võõra võimu all.

Reisi lõppedes andis „Draamateatri“ näiteseltskond mõned etendused ka Tallinnas „Pandoriini“ ruumes Eesti Käsitöölise Seltsi korraldusel ja osalt ka omal algatusel, tehes ühtlasi eeltöid järgnevaiks ringreisiks.

„Draamateatri“ järgmine ringreis algas 15. novembril 1918. a. ja kestis kuu aega. Mängukavva võeti L. Thoma „Magdaleena“ ja Björnstjerne-Björnsoni „Geograafia ja armastus“. See reis sattus teatavasti sakslaste Eestist lahkumise ajale, millal liikumine raudteel oli muutunud veelgi vaevalisemaks. Rongid möödusid sageli, täiskiilutuna saksa sõdureist, vahejaamades peatumata Narvast lõuna poole, ilma et oleks reisijaid üldse peale võetud. Kuid näiteseltskond ei kaotanud julgust, kuma teati, et need on viimased vintsutused saksa võimu all ja et ees ootab helgem tulevik!...

*

Algas Eesti vabadussõda. Üldine meeleolu tõus kajastus ka „Draamateatri“ tegevuses. Jõudnud ringreisilt tagasi, algas palavikuline uue repertuaari ettevalmistus ja jõulu esimesel pühal, 25. dets. 1918, toimus esimene „Draamateatri“ etendus Tallinna Saksa teatri ruumes. Mängiti L. Thoma „Magdaleenat“, mille sissetulek määrati Eesti rahvaväelaste haigla heaks. Teisel jõulupühal tuli etendusele lastetükk „Tuhka-Triinu“ ja kolmandal pühal „Hasemanni tütreid“.

Siit peale algab „Draamateatri“ elus juba heledam ajajärk. Uuel aastal rekvireeritakse Saksa teatri ruumid Eesti sõjavõimude poolt. „Draamateatrile“ tehakse kohuseks rekvireeritud ruumes korraldada rahvaväelastele tasuta etendusi ja vastutasuks võis „Draamateater“ rahvaväelaste etendusist vabul päevil kasutada ruume oma etenduste korraldamiseks. Ühtlasi on „Draamateater“ kohustatud etendusi andma rindesõdureile (hiljem luuakse eriline Fronditeater ja Draamateatrilt langeb ära kohustus anda etendusi frondi piirkonnas).

1918/19. a. hooaja kestes korraldatakse endisi lavastusi ja uute lavastustena tuuakse välja A. Kitzbergi „Kosjasõit“, Chr. Rutoffi „Mässajad“, edasi „Vaene, aga aus“, „Põhjas“, „Kasvataja Flachsmann“ ja „Hannele taevaminek“. Teatri juure asuvad tööle ka pr. L. Kitzberg-Pappel ja Ernst Peterson.

Sellest hooajast peale algab ka „Draamateatri“ lasteteater kavakindlat tegevust Aug. Sunne juhtimisel. Ka lastele korra-

takse algul endist repertuaari, siis uute lavastustena „Punamütsike“ ja Aug. Kitzbergi „Kaval Ants ja Vanapagan“. Trupp täieneb üha uute jõududega; teatri juure astuvad tegevusse L. Reiman, R. Ratas-sepp ja J. Hargel. Lavastajaina esinevad E. Peterson, L. Kitzberg-Pappel, E. Türk, A. Sunne ja nende ridade kirjutaja. Administraatoriks ja teatri majanduse juhiks on endiselt Aug. Sunne. Hooaeg lõpeb ringreisiga, mis kestab 16. maist 22. juunini, mängukavas on F. Tralovi „Unistuste saar“, Chr. Rutoffi „Mässajad“ ja lustmäng „Oh need ämmad“.

See on esimene ringreis Eesti omariikluse päevil, kus näiteseltskond kasutab lahedaid reisitingimusi. Riigi raudteevalitsus annab tasuta näiteseltskonnale kasutada veneaegse IV klassi vaguni. Oh seda mugavust ja mõnu! Pole enam vajadust oodata rongi külmades jaamaruumides, pole kartust, et rahvatungis rongist maha jääd! Avar vagun ainult 15—16 inimesele tarvitada. Olgugi küljealune magamiseks kõva, aga ega's seltsimajade pingidki olnud pehmemad. Etenduselt tulles tõmba end siruli soojas, oma soovi kohaselt köetavas vagunis (raudahi asus keset vagunit), ei ruttamist ega hoolt rongile pääsmiseks!

Ringreis algab Narvas 16. ja 17. mail. Pärale jõudes avaneb masendav pilt. Jaamapoolne linnaosa on täiesti rüües, jaamahoonest on järele vaid ahervarred. Rinde lähedus annab end kõikjal tunda. Esimene päev möödub siiski rahulikult. Aeg-ajalt kostab vaid kauge püsside pragin ja kuulipildujate monotoonne ta-ta-ta... Esimene etendus möödub segamatult.

Järgmisel etenduse päeval, mõni tund enne etenduse algust, pommitab vaenlane linna õige ägedalt ja etenduse läbiviimine muutub juba küsitavaks. Videviku saabudes jääb aga pommitamine soiku ja etendus „Võitlejas“ algabki määratud ajal täiskiilutud saalile, kus enamuses on rahvaväelased. Esimene vaatuse ajal hakkavad mürsud kostma uuesti. Publik saalis muutub rahutuks, närvilisus kandub üle ka lavale, eriti naispere hulka. Näitlejad püüavad üksteist vastastikku rahustada ja etendus kestab edasi. Järsku väljas kõrvulukustav prahvatus! Saalis algab tung ja surumine ukse poole, osa publikut lahkub ehmunult... Rahulikult istuvad edasi vaid rahvaväelased. Et vältida paanikat, jatkavad näitlejad rahulikult mängu ja viivad pommi-de saju all etenduse õnnelikult lõpuni. Hiljem selgus, et üks mürsk oli lõhkenud „Võitleja“ aias erilist kahju sünnitamata. Narva pommitamine jatkus kogu öö ja kestis edasi ka hommikul,

S. Moniuszko ooper „HALKA“ Estonias

Lavastus - F. Freszel, muusikajuht - R. Kull, balletmeister - P. Zajlich, dekoratsioonid - A. Vahtram
Pildil stseen I vaatusest

millal näitlejate vagun haagiti ärasõitva rongi külge.

Seoses ülalkirjeldatud pommitamisega võiks märkida ka paari traagikoomilist momenti, mis sünnitasid näitlejaile rohkesti nalja ja lõbusat meeleolu pikemaks ajaks. Üks aravereline meesnäitleja magas pommitamise ööl vagunis täies mundris, kasukas üll ja mütski peas, ja hoidis hoolega oma reisikorvi käepidemest kinni. Kui lähedal kostis mõne pommi lõhkemine, kargas mehike igakord jalule, tahtes Narvast jalgsi jooksu panna. Oli küllalt tegemist, et teda tagasi hoida, aga ka küllalt naeru ja pilget tema aadressil kaaslaste poolt. Arvati, et mehikesel on munad korvis ja et mürsu sattudes korvi võiksid purustatud munad rikkuda uue ja ilusa reisikorvi.

Hommikul enne ärasõitu selgus (rahvaväelased hakkasid kõrvalseisvat rongi tühjendama), et näitlejate vagun oli kogu pommitamise aja seisnud laskemoonaga täidetud rongi kõrval...

Järgnev osa reisist möödus vahejuhtumiteta ja heas meeleolus. Suuremates keskustes anti ka nüüd rahvaväelastele makсутa etendusi, kuid sellest hoolimata võimaldasid teatri tulud esmakordselt näitlejaile maksa ka suvekuude eest palka ette ja näiteseltskond läks rahuldustundega suvepuhkusele.

Uus, 1919/20. a., hooaeg algab „Draamateatris“ kestva tõusu tähe all. Saksa teatri komandandiks määratakse sõjaväeametnik

Paul Pinna, kes võtab suure energiaga osa ka lavatööst, lavastajana ja näitlejana.

Näiteseltskonda tuleb tagasi ka A. Teetsov, kes on vahepeal Venemaalt vanglast põgenema pääsnud. Lavastavad vaheldumisi P. Pinna, A. Teetsov, E. Türk ja A. Sunne, kuna viimane on ühtlasi ka majandusjuht ja administraator edasi. Näiteseltskonda tuleb järjest juure noori andelisi inimesi — N. Albring, K. Vasko, S. Siirak, P. Möttus, V. Toffer, viimane jumestajana ja näitlejana. Õpilastena katsetavad üksikutes tükides A. Tappel, E. Bröhm, A. Männik, J. Andrejev, H. Jänes, E. Hammer-Blumfeld, J. Lepp ja aeg-ajalt esineb ka vana veteran T. Mutsu.

Näiteseltskonnaga sõlmitakse kindlad lepingud, algul 1. juulist kuni 31. aug. 1919. a. ja hiljem 1. sept. 1919. a. kuni 30. juunini 1920. a.

Hooaeg avatakse 29. aug. 1919. a. Knut Hamsuni näidendiga „Kuningriigi värvavad“ Paul Pinna lavastusel. Algupärastest tuuakse lavale O. Lutsu „Paunvere“ ja A. Kitzbergi „Laurits“ — A. Sunne lavastusel. Suursünnimuseks kujuneb Oscar Wilde'i „Salome“ lavale toomine Paul Pinna poolt, milles külalisena esineb tantsijatar pr. E. Parts. Kunstilise konsultandina võtab lavastamise tööst osa Hanno Kompus, dekoratsioonid tükile valmistab kunstnik Vabbe. Lavastus võitis laiadast tähelepanu nii ajakirjanduse kui ka teatripubliku poolt. Siitpeale ilmutavad „Draamateatri“ lavastused üha suuremat joont.

„Draamateatri“ juhatus, olles koostatud kunstihuvilisest isikuist, suhtus lavatööle demokraatlikult ja ekspansiivselt, sulades ühte kogu oma kunstilise perega ja elades kaasa kunstilise võite ning saavutusi. Sellest ammutasid lavastajad uut julgust uuteks kavatsusteks. Järgneva suurlavastusena tõi Paul Pinna välja F. Hebbeli „Judithi“, kunstnik Tšernovi dekoratsiooni-

dega, mis ei olnud mitte vähemaks sündmuseks pealinna teatrielus kui sellele eelnenud „Salome“. Hooaja lõpul tehti väljasõit Tartu „Salomega“. Mängiti Saksa teatri jääkülmates ruumides, sest Vanemuine millegi pärast keeldus „Draamateatrile“ saali andmast. Ka Tartus sai tükk suure menu osaliseks.

(Järgneb.)

Ants Lauter

Mäng ja kunst

Mänguks või vallatelemiseks nimetatakse kõiki tegevusi, mis ei anna otsest tulu, mida ei saa viia töömõiste alla ja mis näivad kerged ning tehtud ainult mingist lõbutsemise tungist.

Aga mängivad siiski kõik. Inimesed ja loomad. Isegi taimed mõningais vormes ja värves näivad teinekord nagu mingi mänguteo sünnitustena. Niisiis peab mäng olema kõige elava mingi lahutamatu osa. Kui inimene või loom ei ole tegevuses kõhutäie muredest või puhkamaks neist ja kui organismis tekivad vabad energiad — siis kaldutakse mängima ja vallatelema. Ühe sõnaga, lõbutsema. Iga mäng tekitab mängijale ikka ka lõbutunnet.

Inimesed sageli puhkavad lõbutsedes. See tähendab, lõbust ammutatakse uusi energiad ihule ja vaimule. Näib nii, et mängulõbu on võimeline soodustama kulunud rakukeste asendamist uutega.

Teisest küljest, liigne energia kogunemine nõuab lahendamist, tegevusse rakendamist. Muidu ta tekitab organismis tasakaalutust ja pöördub lõpuks organismi enda vastu. Tarvitamata lihas muutub viimaks lõdvaks ja atrofeerub. Ka aju tarvitamata osad lõpuks loiduvad, känguvad. Mõne ergutamata, tegevusetu meele areng jääb seisma, püsib paigal. Siis hakkab selle meele teravus kahanema, kuni see viimaks kaob hoopis.

Mäng ükskõik mis kujul — kas vaimseid või füüsilisi energiad reguleeriv — saab niisiis otse tervishoidliku tähtsuse. Iga rakuke vajab toitu. Ta vajab aga ka pingeid ja sellega ühenduses vanade jõutagavarade ärakasutamist, et korjata uusi ja värskemaid. Nii sünnib liikumine ja uuenedmine kogu organismis.

Vaevalt leidub säärast kutset, mis sunniks tegevusse inimese kõik võimed. Eriti tänapäeval, „spetside“ ajastul, inimene võib kergesti muutuda masinaks,

mis töötab ainult ühe osaga oma mehhanismist. Kogu organismi tervishoiuks ja arenguks on aga vajaline kõigi organide ühtlane ergutus.

Arvatakse, et elu funktsioonide tasakaalustamiseks inimene ongi leiutanud endale igasugused mängud ja kunstid.

Mängud ja kunstid. Nüüd on hakatud neid mõisteid teravalt eritlema. Ennevanasti ei tuntud kunste. Olid vaid mängud. Nüüd, kunsti kõrval, on mänguga tähistavat tegevus saanud alaväärtuslikuks.

Ometi on mäng õigupoolest kunstiallikas. Tihti on raske vahet teha, kus lõpeb mäng ja algab kunst. Nii palju on mängus endas kunstilisi elemente. Samuti nagu ka kõige vormikindlamas kunstiteoses on jälgi mängust — mänglemisest.

Me kõik oleme näinud laste joonistusi ja maalingsid. Oleme muheldes jälginud poiste sõjamänge ja plikade perenaiselikke talitusi. Me ütleme nende kohta: lapsed mängivad. Aga neis laste mängudes on sageli suur annus loomingut (mitte ainult jäljendusi) ja omamoodi vormi. Ainult täiskasvanu üleolev suhtumine ei taha näha neis kunsti olemasolu. Ma lugesin kord ühe asjaarmastaja näitleja viieaastase poja kirjutatud näitemängu. Poisu oli mänginud näidendi kirjutamist. Aga ta mängu tulemusis oli palju tõsisemalt võetavaid väärtusi kui mõnes päris kutselise tõsidusega kirjutatud mittemängus.

Kui palju ei tehta maailmas mängus ja mängides kunsti, ja ümberpöördukt. Kus on piir?

Saksa teadlane Müller-Freinfels piiritleb kunstimõistet sellega, et tal peab olema „objektiveeritud vorm, mis laseb end kindlasti fikseerida.“ Seega esmajoones kirjandus, muusika ja kujutatav kunst. Näitlemine ja tants kuuluksid niisiis enam „mängimiste“ liiki. Oleksid igatahes midagi nii kunsti ümber ja kõrval.

P. Abrahami operett „DŽAINA” Estonias

Lavastus - A. Lüüdik, muusikajuht - V. Nerep, tantsud - R. Olbrei, dekoratsioonid - V. Haas
Pildil: Jaava tants

Teatri kuulumise pärast puhta, täisõigusliku kunsti hulka on murtud jämedaid piike. Kõigepealt teatritegelaste endi poolt. Millegipärast arvatakse, et teatri olemasolu on õigustatud vaid siis, kui teda nimetatakse kunstiks. Iga teatritegelane tahab tingimata olla kunstnik. Onsi nimetus oluline? Kõigepealt nimetajaid on mitmesuguseid. Seda milles üks näeb täisverelist kunsti, nimetab teine väärtusetuks tühi asjaks. Ja ümberpöörduvalt. Mitte nimetuses ei seisa väärtus, vaid selles, mida taotellakse ja millise eduga.

Teater ei saa kiüll kunagi lahti mängust, teesklusest, õilsast petmisest. Aga see mäng on ehtne, läbi tuntu, veenav, endamustuslik nagu lapse oma. Näitleja usub kõigepealt ise sellesse, mis ta teeb ja tunneb. Mängu tunne ja teadvus mängust kaob tal peaaegu hoopis. Ta hakkab elama teise inimese elu. See asjaolu muudab näitleja mängu teadlikuks mänguks — tööks. Ja see rahuldab teda, nagu rahuldab töö iga inimest, kes oma tööd armastab. Ekslik on seega kaunis üldiselt levinud arvamine, et näitleja aiva naudib elu ja lõbutseb, sest ta ju aina „mängib”. Muidugi, tööinimese ja tööinimese vahel on vahe. On vahe ka teatritöö inimestes. Kuid põhiliselt on ikka nii, et näitlejat kihutab oma alale mingi orgaaniline tarvidus. Nagu iga inimest mingile tööalale. Ainult siis saab tööd armastada ja tuntakse sellest rõõmu. Tuhinatööd ja harvad

hüppelised „mängujoovastused“ on tõesti ainult mängleja, asjaarmastaja tunnuseiks. Näitlejal peavad olema alati organismis need liigsed energiahulgad, mis teda asteldavad mängima, kuid selle kindla vormi ja sihitusega, mis muudavad selle mängu tõsiseks, ühiskonnale vajaliseks tööks.

Publik tuleb teatrisse näitlejaga kaasa elama, kaasa mängima. Näitleja, õigemini teater, peab olema publiku tunnete ergutamise astlaks. Teater peab võimaluse andma igale teatris istujale oma energia akumulaatoreid laadida või kulutada. Olenedes sellest, mida kellegi organism just parajasti nõuab. See ürglik tung elumuse järgi ajabki inimesi teatrisse. Oma energiaid tasakaalustama.

Inimene on nii kaugele arenenud oma mugavusnõudeis ja nii rafineeritud oma tundeis, et ta paljast ettemängimisest suudab endale ammutada hädavajalisi eluressursse ja teise mängust saada elamusi nagu isiklikust. See sunnib teatri kohta ütleva, et oma põhiolomuses ta teenib ikkagi inimese meelelahutuslikke tarbeid. Inimene läheb teadlikult välja mängule. See tähendab — nii või teisiti lõbutsemisele, meelelahutusele.

Selle mängu-tarbe ärakasutamine inimese „kõlbelise karakteri arendamiseks“ (nagu kunstide ülesandeid mõistab Darwin) peabki olema teatri eesmärk. Seda eesmärki taotelles ei saa teater enam

nagu vanasti olla mingi „mäng“ ja ainult enda minnalaskmine ülekihavate energiatega või, teiste sõnadega, ande armust. Nüüd ei tohi minna enam välja paljale „küll Jumal annab“. Täna nii ja homme teisiti. Siis teenitakse küll ainult publiku lõbu-ihased ja pingutatakse end selle orjuses veiderduseni.

Tänapäeval on kõikidel mängudel oma kindlad reeglid ja piirid. Publik tunneb neid ja nõuab neist kinnipidamist. See teeb mängu keerulisemaks ja raskemaks. Kuid just selle kaudu erutavamaks. Omad

keerulised reeglid ja piirid on ka teatri-mängul. Ka neid tuntakse, kuigi enam vaistlikult. Teatri kohus on neid reegleid ja piire täpsustada, loomingutööd juhtida rööbastesse ja seada seega oma mängule kindel siht — millist võitu saavutada ja milliseid oma publiku energiasid piüda reguleerida.

Siis võtab teater iseenesest selle „fik-seeritava objektiveeritud vormi“. Siis on teatril oma suur ja õilis ülesanne. Nime-tatagu selle täitmist siis mänguks või kunstiks.

Milli-Mallikas

Dialoge „Lipud tormis“ ümber

Hugo Raudsepp

Juhtus see nii, et toimetaja pöördus mulle küsi-musega, keda ma soovitaksin saata Raud-seppa ta „Lipud tormis“ puhul usutlema, ja mina siis krapsasin kohe vahele, et mis maa-ilmaime pärast pean ma teistele mõtlema, kui ma ise olen mees, pealegi millimalline!

Ja nii see tehing siis kohe sobiski. Sest tuleb usutlejale tuluks, kui tal on olnud kirjanikuga minevikus mõningad sidemed ja sõlmed. Ja neid ei saa ajalooliselt salata. Oleme ju Raudseppaga nooremal päevil nii tihedas osasaamises seisnud,

et veel praegugi paljud teda minu vestete tööli-seks autoriks peavad. Ja ehkki meie teed on ammu lahku läinud, pole Raudsepp mind hiljemgi unustanud, vaid on suvatsenud oma heatahtlust ilmutada. Nagu näiteks minu „Demobiliseeritud perekonnaisa“ puhul, mille ta minult nõusolekut küsimata ja omapoolsete „steriliseerimistega“ oma nimel uuesti käiku laskis: roim, mida see mees oma tuntud amoraalsuses lihtsalt „teiseks trü-kiks“ nimetab, ma tänan!

Jätan siin vahele usutluskäigu sissejuhatause ning tseremoniaali (seda võite kunagi lugeda mu kuulsatest memuaaridest, kui ma nad peaksin kunagi kirjutama) ja tähendan ainult niipalju, et vaesel kirjanikul, loomulikult, polnud aimugi, et teda kasutatakse avalikkusele serveerimise mõttes, mis praegu on reporterite uusim trikk. Esiteks pääseb kirjanikule intümsemalt sisse. Ja teiseks on seesugusel ülelöömisel oma kena kodi man.

Ja nii ma siis oma lihtsameelselt ohvritl kü-sisin:

— Ütle mulle nüüd, vana sõber, mis elamused sul ka olid, kui sa oma auhinna-võidust esimese plaksu kuulsid?

— See oli mul jubedaimaid silmapilke elus. Kell üks öösel hakkavad elektrikellad hüüdma ja all paraadukse taga kolistatakse meelegeitlikult. Ja kui ma siis akna avan ja kogelen, et ke... kes seal on, vastab õudne hää: telegramm! Süda-ööl telegramm, nüüd on küll kuskil hirmus ka-tastroof sündinud!? Naine väriseb kui haava-leht ja ma ise olen näost plass kui ahjukahvel. Ja siis telegrammi avades — „Lipud tormis“ on saanud auhinna, oeh!

— Nii et sul polnud siis aega tähelegi panna, et auhind oli ainult teine?

— Mis teine! Ma oleksin isegi siis rõõmu pä-rast lakke karanud, kui oleks teatatud läbikukku-misest. Mis tähendab ühe näidendi läbikukku-mine selle kõrval, mis inimesele elus võiks juh-tuda!

S. Moniuszko ooper „HALKA“ Estonias

Lavastus - F. Freszel, muusikajuht - R. Kull, balletmeister - P. Zajlich, dekoratsioonid - A. Vahtram
Pildil mägilaste tants III vaatuses

— Jaa, jaa, optimist oled sa alati olnud. Aga üttele mulle, kulla mees, kas sa ikka päris ise sellele mõttele tulid oma teosega võistleva minna?

— Ise küll ei tulnud. „Lipud tormis“ on selles mõttes aus kaup, et ta ei ole kirjutatud auhinna saamiseks. Ta valmis mul loomulikus korras ning pidin ta sügisel teatritele andma. Aga siis hakkas lehtedes teateid ilmuma, et ma võistlen ja et mulle olevat kuski esimene auhind kindlustatud. Noh, siis hakkasin mõtlema, et kui mu osavõtt nü surmkindel on ja tuhat krooni ka „sihker“, et kuidas sa siis oled nii loll ega pane käppa peale...

— Ah sa siis võtsid võistlusest osa, et mitte loll olla?

— Ega küll lolluse pärast üksi. Oli veel teinegi häda.

— Kust see häda siis pigistas?

— Eks ma olnud viimasel ajal, nü-ütelda, keeldud kirjanik...

— Kes sind keelis?

— Ikka härrad kriitikud. Et iga aasta näidend, kaua see nõnda kestab! Et antagu ometi natuke rahu! Ei midagi, poetasin enese kõrvale. Väikisin aasta, väikisin teise... ei kippu-kõppu kuski. Ära oskasid keelda, aga millal ma jälle ilmuda võin, sellest ei tee enam keegi juttu! Ja kuidas sa kirjutad ilma „seltskondliku tellimusega“? Ega produktsioon seepärast ei seisnud, et mina väikisin. Nelikümmend näidendit ilmus aastas, lisaks veel dramatiseeringud, paari aastaga olid must niisugused lademed üle kasvanud, et

Raudsepast polnud enam varbaotsagi näha. Siis ma meeleheites hakkasin „Mikumärdit“ steriliseerima, et mina olen su loonud, mina su ka tapan! Aga siis selgus, et mulle isegi vanade näidendite ümbertegemine polnud lubatud. Nõnda ma siis võistlustele pugusin, vale nime all, nagu seadus nõuab, ja, tänu taevale, ka näidend juhtus, mitte omamoodi kirjutatud olevat...

— Ah seepärast sa siis ei saanudki esimest auhinda, et teost ei tuntud sinu omana ära?

— Mis nüüd sellepärast. Aga võistlusel olnud ikka mitu näidendit palju rohkem Raudsepa laadi kirjutatud kui see, mis auhinna sai.

— Aga mis sa nüüd neist ajakirjanikest arvad, kes sulle lehtedes esimese auhinna kindlustasid, aga oma lubadust ei täitnud?

— Eks ta sissevedamine olnud. Üldse, võistlused sünnivad inkognito ja siis on täiesti lubamatu lehtedes nimedega ette opereerida. Aga enda suhtes ma seda kutse-eetikat ei saa nõuda.

— Mis sul siis teistli on?

— Olen ise ajakirjanik ja pealegi auliige... sellega toimeta kuidas tahad!

— Lipud tormis? Mis see pealkiri tahab ütelda? Kas seda, et 1917 oli tormine aasta ja et seal siis kõiksugu ideed kokku põrkasid?

— Ajastiku karakteristikaks küll. Aga tiitlil on ka veel intiimsem tähendus.

— Sa tead, et intiimsused on mind ikka huvitanud.

— Näidendis kaks naist hindavad tolleaegset meest: „Mehed on nüüd nagu lipud tormis. Leh-

vivad siia ja lehvivad sinna. Ja pole neil püsi südame eluks.“

— Kas sa tahad seda ütelda, et sinu näidendis on vähe armastust?

— Armastusi on seal mitmeid ja mitmes laadis. Aga need suhted on ajastikule erilised. Meestel on kolm aastat sõda seljataga, nad on sõdurid, kes kasutavad puhkesilmapilke: täna elame, homme oleme surnud. Näised viरेlevad mahajäetud kodudes, „soldatilesed“ armastavad üht, lähevad teisele, aga kolmandaga on laps... Noor tüdruk oma naiivsuses tõuseb suure armastuse tunde ja nõudeni, aga tal pole vastavat partnerit, mees ainult kõmiseb vastu ja on seest õõnes. Meeste aud ja kuulsused põlevad ajaloolistes perspektiivides, inimlikuks ja intüümseks ei jatku neil aega.

— Sa kõneled ikka „ajastik“... nagu olekski see su tüki peakangelane?

— Teatavas mõttes ta seda ongi. „Lipud tormis“ on näidend dünaamilise ajataustaga. Vene rinne laguneb ja Eesti polku formeeritakse. Saks murrab saartesse. Laostunud venelaste salgad riisuvad ja laastavad külades. Oktoobri-pöörde ja enamlaste terror. Saksa okupatsiooni hädaoht. Aga seegi poleks lõplik: ajaloo käik kunagi otsustatakse lääneriindel. Kogu maailm sõdib ja käärleb. Ja keegi ei tea homset päeva.

— Nõnda, et epohh murrab kogu aeg sisse isikute saatustesse?

— Jah, see ongi näidendi põhiline motiiv, kuidas dünaamiline ajataust murrab sisse eraellu. Pind on nü liukuv, et keegi ei saa olla oma õnne sepp, vaid on peamiselt üldise maavärisemise ohver. Tegelaste suhtelis on palju juhuslikku, hetkelist, kiiruga sõlmitut ja hüsteerikas käristatut.

Ajastiku dramatism seisab selles, et keegi ei saa elada „oma elu“, vaid elab „kurat teab mida!“. Nõnda on see peamiselt passiivsete draama, nais-te draama. Teised, kes suurte liikumiste dünaamikas kaasa lähevad, olgu rahvuslikul, olgu revolutsioonilisel rindel: neil on elu mõte ja nad teevad ajalugu.

— Kuulsin siiski, et su „Lipud tormis“ ei harrasta kõrge tragöödia kombeid, vaid et traagiline vaheldub koomilisega?

— Nagu see ka elus sünnib. Puht-individualistlik draama ei sobi 1917. a. raamidesse. Kui mässab ülemaailmne orkaan, siis on naljakas liigselt süveneda üksiku „säase“ erasaatusse.

— Mul on need asjad nüüd päris selged, vabanda, kui rahuldasin oma uudishimu.

— See on meie omavaheline jutt... ära sa sellest kuski... ma mõtlen...

— Loomulikult... kelleks sa mind pead! Noh, väga kena oli sind üle hulga aja näha... Ah soo... kas sa loodad oma teosele ka lavalist edu?

— Selles asjas on küll asi tume.

— Miks ta tume on?

— Eestseisus kinnitas auhinna. Ja tüki mahavõtmisest pole seni kihku-kahku kuulda olnud.

— See on halb märk. Aga ehk selgub temas hiljem midagi pöördelist?

— Pöördelist tingimata. See on mu esimene näidend, mis on arvestanud „Estonia“ pöördlaval. Seitse pilti ja üle kahekümne nimitegelase — ju see natuke pöörata ja kääntata annab. Tervist siis! Ja et sa mul suu pead! — — —

Noh, suu olen ma pidanud. Aga käsikirja saatsin „Teatritele“ ilmutamiseks.

Heino Uuli

Õppetund Stanislavskilt

Mõningaid mõtteid pärast Venemaa reisi

Stanislavski süsteem! Kes pole sellest kuulnud? Ja õnnelikud on need teatriinimesed, kes saavad selle süsteemi loojalt süstemaatilist õpetust.

Esimene kokkupuutumine selle süsteemiga, kui nii võiks väljendada, oli mul K. S. Stanislavski venna Aleksejevi kaudu. Dir. Zivotova lahkel vastutulekul võimaldati mulle kokkusaamine temaga ja Stanislavski nimelise ooperiteatri pearežissööri Rumjantseviaga. Edaspidi viibisin järjekindlalt nende proovidel („Rigoletto“ ja „Don Pasquale“), mis kujunesid minu õigeks tegelikuks stuudiumiks. Stanislavski ooper on tuleviku ooper, mille sihid ja püüded on kindlaks määranud Konstantin Sergejevi Stanislavski ise, baseerudes oma kuulsale süsteemile.

— Stanislavski süsteemi, — ütleb vanahärra Aleksejev alguseks, — võiks öieti väljendada kahes sõnas.

— No, noh, — mõtlen, kuid õnneks mitte valjult, — teine mees kirjutab terve raamatu ja nüüd ainult kaks sõna.

— Ja, jah, — kinnitab vanahärra, arvatavasti märtgates minu imestust, — ja need kaks sõna on: „ära valeta!“

Taipan korrapealt neis sõnus peituvat sügavat mõtet ja tõde. Tõesti, tee kuidas tahad, aga ära valeta! Sest vale ei tungi hinge ja jääb pealiskaudseks.

Stanislavski kinnitab, et asjata on näitleja looming, kui ta püüab saavutada tõepärasest Romeo, tõepärasest Lenskit, Radamesi jne. Need kujud on luulekujud, ehkki võetud mõnesugu-

sest ajaloolisest raamist. Mida teame, näiteks, Lenskist Puškini originaali järgi? Ta oli poeet, õrna hingega, mustad lokid õlgadeni, kõrgest seisusest ja muud midagi. Kas sellele tugeles suudame taibata kõiki Puškini andmeid ka nende sisus, saavutame tõepärase Puškini Lenski? Kas on õige, et üldse püütakse n.-ü. „pugeda ossa“ ja siis ütelda, et ma kaotasin täiesti iseenda ja tundsin end Lenskina, Romeona jne.?

Stanislavski ütleb siin kindla ja otsustava ei. Tema armastatuim väljendus osa selgitusel on: „Teie jääte ikka ja alati Teieks!“ Kuid lisab sinna kohe juure salapärase väljenduse: „Aga kui oleks nii!“ Kui Lenskit kujutav näitleja tõesti seisaks antud olukorras, meeolus, ajastus jne.

Ma arvan, et siin peitub suur tõde ega häbene selle tõe hilisest arusaamisest. Unustades end, nagu armastatakse ütelda, mängib näitleja tõepoolest kõige reljeefsemalt iseennast. Unustades iseenda, ei loo näitleja, vaid esitab iseennast Lenskina. Kui Stanislavski ütleb, et teie jääte alati teieks ja kui siiski on laval tarviline esitada mingit kuju antud raamistikus — siis tähendab see, et tuleb mõistusega, loovas töös, ettekujutuses määrata kindlaks piirid, plaanikindlalt asetada end antud olukorda, et „kui oleks nii“. Ühe sõnaga — tehnika ja tunde vahekord. Ükski tunne ei tohi olla sünnitatud iseendast, või mittemillestki. Tuleb kasvatada eneses oskus reflekteerida tundeid.

Alles sarnases arengu staadiumis võib olla kõnet loovast tööst individuaalsel alusel.

Ei ole kunstis mingit frafaretit ja surnud on see näitleja, lavastaja, see teater, kes kopeerib, kes oma loomingut ei loo.

Stanislavski keelab kategooriliselt naturalistliku usu esemete tõepärasusse. Ükski Siegfried ei saavat uskuda, et puust või papist lüümi järele lõhnav ese tema käes tõesti oleks maagiline mõök. Püüdes seda uskuda ja rajades sellele oma mängu, v a l e t a k s ta nii iseendale kui ka kõigile. Jällegi tulgu abiks „aga kui oleks nii!“

Siis edasi objektide vahekord. Milles kõneldakse, kui suur, kui kaugel on kõneldav objekt?

Tihti Stanislavski katkestavat proovi (oma majas Leontjevkal) ja küsivat:

— Kuidas, mitte ei saanud aru?

Osatäitja kordab.

— Kuidas? — küsib jällegi Konstantin Sergejevitš, — ei usu!

Järgnevat pikk arutamine ja seletamine, et, näiteks, nõop on suurem objekt kui tolmukübe sellel ja vastupidi. Sellele tõele peab vastama näitleja mäng, žest, mümika ja tuhat muud peensust. Tihti kuluvat terveks prooviks määratud aeg mingi „väikese tõe“ otsimiseks. Iialgi ei näitavat Stanislavski ise ette, kuidas teha, vaid kuuluvat enne ära osatäitja enese

A. S. PUŠKIN,

vene kirjanik, kelle 100-aastast surmapäeva 10. veebruaril s. a. märkis kogu kultuurne maailm

E. Viiraldi graafika

seletuse. Ja siis viib ta mitmesuguste kõrvaliste näidetega ja jutustustega oma suurest artistilisest minevikust „väikese tõe“ „suurele tõele“ välja.

Sellega kujunevad Stanislavski proovid mitte ainult proovideks, vaid õppetundideks nii noortele kui ka vanadele meistritele. Olevat täiesti võimatu mitte jääda tema erilise artistliku võlu alla.

Vaevalt märgatav žest, mümika ja muutus seisakus, seda rohkem sisemist jõudu ja tõepärasust — see on rütm, mida nõuab Stanislavski raudse järjekindlusega.

Mis on siis see rütm, mida nii püütakse saavutada?

Peab ütleva, et seletusi sellele on palju. Olen paljude teatritegelastega selle üle kõneldud ja kokkuvõttes võiksin formuleerida seda järgmiselt.

Lavaline rütm ei seisa ainult pausides, teksti kõnemärkides, kiirenduses ja aeglustamises. Vaid tugeles teatrikunsti tinglikule tõele ja usus iseenda tõekspidamisesse, see on — vajadus asetada mingisugusesse stseeni, fraasi, meeololu või tegevusse tõestatava jõu, ehk kui tabate, lainetuse, mis sel hetkel kõige otsemalt alla kriipsutab näitleja või režissööri arusaamist antud alustest.

Nagu eelöeldust järeldada, võib lavarütm ol-

la väline ja sisemine, või mõlemad koos, kuid alati on ta seotud jõuga. Peaks samuti olema vist selge, et teda ei tule ära vahetada tempoga.

Ooperi lavastuse eeltöös esineb Stanislavski juures tähtsa osana partituuri läbitöötus. Enamail juhtumel ei rahulda teda muusika ja teksti vahekord. Rumjantsev väidab julgusega, et olgu Tšaikovski nii suur geenius kui tahes, kuid tema kõne seaduste tundmine jätvat palju soovida. Tema muusikaliste fraaside kommad ja punktid ei olevat tihti kooskõlas teksti kõnemärkidega, ja see sunnib lavastuste juhte parandama teksti ja mõnedes ooperites looma isegi täiesti uue sõnastuse. Selleks töötab teatri juures dramaturg Arenski.

Näitena võiks tuua „Eugen Onegini“ kirjalstseenis Filipovna fraasi: «Так верно Бор велел, мой Ваня...» Nii pikk on muusikaline fraas. Kuid tekst nõuab kommat pärast «Бор велел». Ilmselt kuulub „mu Vanja“ juba mõteliselt teise fraasi, sest seal seletatakse alles, et see Vanja oli Filipovnat 10 aastat noorem. Kuid Tšaikovski on lõhkunud muusikalise fraasi jaotusega teksti jaotuse.

Pealiskaudsel mõtlemisel võiks tekkida küsimus, kas sarnasel peenutsemisel on mõtet ja et kes neid kommasid tähele paneb?

Täiesti õige, 85% publikust ei pane tähele sääraseid peensusi, või õigemini ei aktsepteeri neid. Või kui veel selgemini defineerida, siis ei nähta põhjusi, miks üks lavastus on tehtud hästi, teine rahuldavalt, kolmas nõrgalt. Üteldakse lihtsalt, et mäng oli kas hea, rahuldav või nõrk. Kuid eks see rahva otsus just kohustab meid, kes me teame, millest oleneb „mängu“ headus, rahuldavus või nõrkus, serveerima neid põhjendatuid detaile ja nüansse, mille põhjal Stanislavski ja Nemirovitš Dantšenko Vene teatrikunstni on viinud nii kõrgele.

Muidugi on Stanislavski ooper meist õnnelikumas olukorras, sest tal pole vaja näha vaeva säärase „väikeste tõdede“ jaluleseadmise- ga. Tema ooperi näitlejad on saanud algusest peale oma stuudios vastava ja igakülse kutsehariduse. Neile pole vaja selgitada vokaal- ja lavakülje vahekordi, sest see istub neil veres. Kõik need сквозное действие'd, objektide vahekorrad, tunde dominandid jne. jne. on neil esimese aabitsatarkus.

Meil ei ole aga kahjuks enam aega, et õpetada aabitsat. (Selle õppimine pole küll kunagi üleaarne.) Olukord on kujunenud nii, et sellele vihjav töö tuleb sooritada jooksva töö kestes. Seepärast, ärge rahuldagem „poeedi“ küpsustunnistustega, mida meile lahkelt jagavad kriitikud, kui me üks või kaks korda oleme ooperis üles astunud. Ei ole Šaljapin sellega kuulsaks saanud, et teda ajalehe-veergudel ülistati ja talle nimi tehti. Nimi üksi ei laula ja laul üksi ei tee veel nime, vähimalt säärast, et selle nime all võiks mõista ooperilauljat, kõnelemata ooperinäitlejast. Selles suu-

nas tuleks meil iseendid võtta tugeva kriitika ja revideerimise alla. Sest halvem oleks lugu, kui hiljem kõike seda tuleks peale suruda.

Õppida, igakülselt õppida ja veelkord õppida!

Peame jõudma nii kaugemale, et me oskaksime luua, sest ainult loov töö kindlustab kunsti arengu. Näitleja peab oskama teosest välja otsida nii teose üldise kui ka oma osa karakteri ja selle, piltlikult öeldes, enda hinge külva- ma. Pärast seda peab seal algama loomingu protsess, analoogiline elu protsessidele looduses. Nagu seeme külvatuna mulda peab idanema, juuri ajama, taimeks võrsuma ja siis alles vilja kandma, — samalaadne protsess peab toimuma näitleja hinges.

Uhelt poolt on selge, et säärast loomingu protsessi ei tohiks ükski näitejuht näitlejale peale sundida, kuna võõra individuaalsusega käsist ja jalust seotud näitleja lakkab olemast loov kunstnik. Jääb järele vaid enam või vähem osav võõra tahte imitaator.

Teisest küljest peab näitlejal olema arendatud kõrgeimal määral tundlik ja paindlik väline aparaat, et ta suudaks loomingu alusel edasi anda oma sisemusest peenekoelisemadki tundevarjundid. Siin pörkamegi kokku kurb- loolusega, miks meil tihti lavastaja ja näitleja vahekord ei saa olla teissugusel alusel, kui et lavastaja diktaatorina enda tahet peale sunnib. Väga mitmesuguseid asjaolusid peab võtma arvesse säärase tegumoe õigustamiseks. Ettevalmistuse aja lühisus, intellektuaalne kultuur, töösüsteem jne. Ega siis jäägi näitejuhil muud üle kui tuleb otsustavalt vahele astuda, sesv esietendus vajab ilmet.

Ja siin peaks tõesti midagi ette võtma, et olukorda parandada. Ettevalmistuse aja lühisus tingib juba teatri töö tempo. Intellektuaalse kultuuri areng nõuab aega ja ka isiku individuaalset tahet. Kuna meil vastavat stuudiot ei ole, siis peaks kas või jooksva töö kestes sihikindlalt istutama näitlejaisse arusaamist kõigist neist küsimusist, milledest eespool oli juttu. Peaks looma olukorra, kus näitlejal oleks võimalik arendada oma sisemist ja välist aparaati. Töö süsteemi seniste aluste revideerimine ja muutmine oleks, minu arvates, selles sihiv suur ja otsustav samm.

Ooperi elemendid ei ole mitte üksikute järele ritta asetatud, vaid nad esinevad koos ja on üksikeisega mõttelises seoses. Sellest järeldades ei saa teatris töötada nii, et alustame mate- maatilise osaõppimisega, ilma et meil oleksid selged sügemed, milledega osa on seotud teose ülesehitusega (сквозное действие). Igale laulu tehnikat tundjale peaks olema selge, et kui partii on sisse lauldud, siis on asjata katse sinna juure pookida värve jne.

On hädavajaline, et juhid enne omavahel peensusteni kokku lepiksid esitatava teose kõi- gas üksikasjades. On vaja, et iga fraasi mõte leiaks analüüsist, kas seal sõna selgitab

**DRAAMASTUUDIO
TEATER**

O. Luts - A. Särevi dramati-
seering „KEVADE“
Lavastus - A. Särev
Lavapilt - P. Raudvee
Pildil: 1) stseen I vaatusest
2) Joosep Toots (M. Möldre)
ja Kiir (O. Eskola),
3) Joosep Tootsi lahkumine
koolist

muusikat või vastupidi. Enne klaveriproove peab olema selge iga fraasi osatähtsus stseeni rütmiseerimises. Peab valitsema täieline selgus lava ja orkestri pinge vahekorras, s. t. kumb on kumba allakriipsutaja. Kas sõna on mis ja muusika kuidas või vastupidi jne.

Nii et ühelt poolt vajab arendamist ansambli kultiveerimine ja teiselt poolt töö süsteemi korraldamine.

Veidi tahaksin peatuda veel ooperi mängustiili juures. On avaldatud arvamisi, et kuna riim (luule) on sõna stilisatsioon ja ooperis esinev tekst on riimkõnes, siis peab ka mäng olema stiliseeritud. Vormel on üles ehitatud loogiliselt, kuid on sealjuures unustatud kunsti kõige kindlam seadus:

Vorm on lahutamatu osa
teose sisust

ja mingi otsuse tegemiseks ei saa neid eraldada. Ooperi vormi aluseks on tingimus, et inimesed laulavad. Laulgu nad riimkõnes või reaalkõnes, kuid iialgi ei saa ega tohi sellest teha järeldust mängulaadi kindlaksmääramiseks. Sest see oleks otsene vormi lahutamine teose sisust.

Mängulaad leitakse koos vormi ja sisuga igale teosele eraldi, olgu see siis realistlik, heroiline, fantastiline jne.

Veel olen kuulnud mõningaid erinevaid arvamisi ooperi muusikalise osa väljatöötuse kohta. On avaldatud kahtlusi, et kas tee muusi-

kalisele draamale ei löpe draamaga muusika saatel. Ja et kuhu jääb siis Rimsky-Korsakovi devis, et ooper on esimeses joones siiski muusikaline teos!

Täiesti õige! Seepärast peabki võtma tarvitusele kõik abinõud, et muusika selgemini, värvikamalt, elulisemalt väljendaks seda, mida ta väljendada tahab. See on — elu, mida me iga päev enda ümber näeme, s. t. elu kõigis tema väljendustes ja mitmekesisuses.

Selle juures peab arvestama kaht faktorit. Esiteks, et ooperi muusikaline joon, mille lõhkumist nii väga kardetakse, ei ole kirjutatud mitte sümfoniaks ega mõneks eraldi ja kõrvalseisvaks ooperi osaks. Vaid ta on mõttelises seoses tekstiga, lavaliste meeleoludega jne. Kui me teame, et sümfoniilise teose komponeerimise aluseks on belilooja suhtumine teose ideesse ja sellele vastavalt kõlavärvide valimine orkestreerimisel, siis ei tohiks unustada, et ooperis muusikat selgitava sõna kohta peavad maksma samad nõuded. Ka inimorgan peab olema tundeline värvide kasutamises ja ei ole põhjust selles näha „vana, hea“ ooperi muutumist draamaks muusika saatel või laulu-mänguks.

Teiseks, kui kõne on ooperiteatrist, siis ei tohi unustada seda ainust alust, millele ta baseerub. Ja see on mõiste teatrist. Ei ole ükskõik, kas ooper on kontsert kostüümidest või üks teatrikunsti aladest.

Rasmus Kangro-Pool

Näitlejate juubeleist

Igas teatris toimub peaaegu iga aasta mõtu järgmisesisulist korraldust: näidendi keskel või lõpus kergib eesriie; laval on laud lilledega; laua ümber seisab näitlejate pere, mõni teatri juhatuse liige ning delegaate teistest teatritest; käteplaksutamisel astub laua juure juubilar, ja kumardab väga liigutatult; juhatuse esindaja õnnitleb juubilari ja surub ta kätt; delegaadid teistest teatritest räägivad kõrgeid sõnu juubilari suurtest annetest ja veel suuremast tööst ja ulatavad ta kätte auadresse; oma teatri näitlejate esindajad ütlevad sõbra-sõnu ja annavad edasi pakikesi; sageli mõni ministeeriumimees tuleb ja tervitab valitsuse nimel ja ulatab juubilarile kinnise ümbriku — „seesinatse“, nagu öeldakse omavahel (enamasti on „seesinane“ varem juhatuseliihme käes juubilarile edasiandmiseks); lõpuks ovatsiooneid ja juubilari ilme, et vaa-dake, olen südamest liigutatud, et „minukest“ nii ootamata üllatasite; siis uus

ootamatu üllatus suure paki telegrammide näol (ootamatut pole midagi, sest juubel on tihti juba lepingu sõlmimisel välja kaubeldud ja telegrammide saamiseks kibedasti ette valmistatud). Hiljem ilmub ajalehes musterpeen ja keeruline tänuavaldus kõigile, kõigile, kõigile.

Need on juubeliõhtud, mida peetakse näitlejaile nende mitmesuguste tegevusaastate tähistamiseks ja mitmesuguseiks sünnipäeviks. Sageli võtavad tuluõhtudki peaaegu samasuguse piduliku ilme — kui peale kassa-tulu on veel organiseeritud lilli, telegramme jne.

Iseendast ei ole kellelgi selle vastu midagi, et näitlejat ta kauakestnud töö järele pidulikult meeles peetakse. Näitleja loomulik põlemine ja igapäevane tegevus on kurnavad ja nad toovad ellu palju vaimset elevust — näitleja elab avalikkusele, miks ei peaks ta pidupäevadki avalikult toimuma. Näitleja on lavaimine ja

paljud neist on publikuga nii harjunud, et peaksid kas või oma pulmapidu laval kõigi silme all — matuseist rääkimata, sest need on kogu maailmas kujundatud suurimaks teatritegemiseks.

Kuid sõna tahaksin võtta nähtuse vastu, et neid juubeleid peetakse liialt palju. Iga inimene teeb tööd kümme aastat — keegi ei pea selle lühikese aja juubelit! Iga inimene saab 40-aastaseks, aga ükski ei hakka sellest juubelinumbrit tegema. Aastate eest üks minister sai neljakümne-aastaseks ja tahtis, et ajalehed sellest kirjutaksid. Ta saatis pika kirjutuse ja esinduspoosilise pildi toimetusele, aga ajaleht jättis selle tarvitamata — seletusega, et juubeldamiseks on ministril aastaid ja tegevust vähe. Ajalehtedes ilmub küll sageli meestest pilte, et hra X on saanud neljakümneaseks ja et ta on ühtlasi olnud 15 a. ühistegelane, pritsimeeste juhatause liige, mõni aasta kiriku nõukogu liige, kauemat aega kaitseliitlane, agar loomakaitse eestvõitleja, ühispanga nõukogu liige ja teisitigi silmapaistev seltskonnategelane. Säärased juubeleid korraldatakse tasu eest kuulutuse korras ja publik muigab pisikese ironiaga. Me ei saa sääraseid juubeleid pidada muuks kui väikeste inimeste reklaamvõtteks ja suure ihkamise teostamiseks, näha oma nime ja pilti kordki ajalehes trükituna. Sest tavaliselt väikene inimene (kui ta ei kuulu mõnesse spordirühma) ei saa selle õnne osaliseks muul ajal kui abiellumisel vastava ametiasutuse registriteadetes, või siis, kui tal on olnud politseiga piinlikke asju õienada.

Näitleja ei peaks sellest ihast põlema. Sest pole ju ühtki teist tegevust, mille puhul tegijast järeljätmata toodaks nii palju kirjutusi. Me mõistame, et näitlemine ja selle alatine avalik hindamine näitlejad teeb osalt edevaks; nad tahavad alatisi paitamisi, kiidusõnu, ovatsioone, muidu nad mornistuvad, närtsivad tujult, on sisemiselt enestele ja kõigile teistele vahel tigidadki. Kuid see on kasvatus puudus ja tulebki peamiselt sellest, et neid liialminevate juubelitega hellaks ja tasakaaluks kasvatame.

Juubeleid valmistavad sageli juubilarile isegi kibedaid päevi. Juubelist kirjutatakse pikalt-laialt ja juubilar saab suure hulga igasuguseid kinniseid ümbrikke, mida kõiki valitsuse „seesinatse“ kõrval peetakse ka rahalisteks „seesinatseiks“. Juubilar on kõigi silmis korraka rikas mees, sest kõik usuvad ümbrike suurtesse summadesse. Tegelikult ei ole aga asi kaugelki nii ja juubilar on hiljem oma võlgriikega hädas ja satub kahtluse alla, et ta ei tahagi oma kohustusi tasuda. Kui pool-

O. Lutsu - A. Särevi „KEVADE“ Draamastudio teatris

Ullal: Teele (H. Mütter), ja Tali (P. Ruubel), all: Toots (M. Möldre) ja Kiir (O. Eskola) saunas

teise aasta eest kirjanikele määrati hiliissuvel autasusid, aga need summad alles jõuluks välja makseti, oli kirjanike elu mitme kuu jooksul eriti kibe, sest kõik uskusid, et kirjanikud raha said, aga kohustustest kõrvalle hoiduvad. Säärane majanduslik vaatlemisviis on küll kõrvaline asi, aga olgu ta siiski mainitud, et näidata kuidas juubelid juubilaridele sageli osutuvad pettepillideks just sellega, et nende avalik pomp särab rohkem kui seesmine tuum.

Veel ühelt seisukohalt tahaksin liialt sagedaste juubeldamiste vastu kõnelda. Kui meil pidu- ja pühapäevi on harva, siis mõistame neid õieti hinnata. Kalli delikaatessi söömine iga päev muudab delikatessi nii vastumeelseks, et me otse haarame argipäevase musta leiva järele.

Tänapäeva hoogus paraaditamine, lippude keerutamine ja fanfaaride puhumine on nende võlu meie silmis lahjaks teinud. Kui vaid üksikuil erakordseil sündmusil näeme suurt pidulikkust, siis on sellel pidulikkusel suur jõud sees — ülev ja ergutav jõud.

Näitlejate juubeldamised ja liialt ülespuhutatud tuluõhtud kipuvad saama nii sagedasiks, et mõni näitleja pühitseb neid paar korda aastas või mitu aastat järjest: ütleme 20-a. tegevus, 50 a. sünnipäev, erakordne tuluõhtu.

Säärane nähtus profaneerib juubeli mõtte.

Kirjanikud on asunud seisukohale, et nad esimese ametliku juubeli korraldavad kirjanikule ta 50. a. sünnipäeval, teise 60. a. sünnipäeval, kolmanda 70. a. sünnipäeval.

Näitlejailegi sobiks vaid need aastad juubeleiks, erandi võiks teha tantsijannadele ja isegi ooperilauljaille.

Näitlejaile võiks veel korraldada tööjuubeleid — eeljuubelina 15-a. tegevuse tähistamise ja päris-juubelina 25-a. — 30-a. tegevuse tähistamise. Mitte kuidagi ei tohtaks 10 a. arvestada ja mitte kuidagi ei passiiks tuluõhtuid suurele kellale tõmata.

Nii me normeeriksime näitlejate maailma sarnasemaks teiste maailmaga. Pika peale kasvataks see ka näitlejate iseteadvust ja jätaks ta kindlamini näitlejaks vaid laval, ega kisuks nii-kui-nii teatraalseks kruvitud elu veelgi teatraalsemaks. Näitleja iseteadvus suunduks töö juure ja ta vabaneks ekslikust arvamisest, et ta vajab erakordset hellitamist ja tühist pompi. Kui palju võltsi teeseldut südamlikkust jääks siis ära ja kui palju head otsest hinnangut tooks see lisaks praeguste pisijuubeldamise tühisuse asemele.

Uus näitekirjanduslik nägu

Veidi vestlust E. Tammlaanega

Kui omal ajal meie ajakirjanduse jooneluste rөөm Milli-Mallikas äkki vestenurkade naljanurmed sööti jättis, tarvilisel määral kaalu juure võttis ja hakkas siis hoopis Hugo Raudsepa nime all kündma näitekirjanduse kesamaid, siis tundus see eslotsa õige üllatava ümbersünnina. Aga näib, et säärane kirjanduslik nime ja künnimaa vahetus on meil saamas päris traditsiooniliseks — juba on ka Jänkimees, meie teraseima sulega följetoniste, oma populaarse varjunime väheks varna pannud, et olla vahelduseks näitekirjanik Evald Tammlaan. Ja peab ütleva, et see, esialgu ehk ajutine, seljapööramine oma tavalistele reardadele on olnud õige põhjalik. Milli-Mallika ümbersünnimine Hugo Raudsepaiks ei, näiteks, tundunudki nõnda järsu üleminekuna — seal talus avaldati esimene lavaükk veel endise sissetöötatud firmamärgi all ja kogu vestekirjaniku sõnasärsikus võeti uuele alale kaasavaraks. Uuemas ümbersünnis ei ole aga E. Tammlaane „Valge legendiku“ karmilt külmal tõsisus Jänkimehe vestete pehmelt soojast huumorist hoolinud hoopis midagi. Selged vahed kõigiti. Nii selged vahed, et kui „Teater“

tahtis teha Jänkimehele ülesandeks Tammlaant ja esikteose esiklavastuse puhul intervjueerida, siis sellestki sokutusest ei saanud asja, kuigi sedalaadi hingesuguluse arendus meil praegu on eriti moes — ei keela Hindrey usullusaudiantsi Hoia Rongale ega ka Raudsepp Milli-Mallikale.

Kästi siis nende ridade kirjutajal temalt üht-teist „Teatri“ jaoks usutleda, nagu näiteks, et: — Kas Su „Valge legendik“ on käinud ka mõne võistluse kaalukeelt kangutamas või tuli see päris otseteed lavale?

— Omajagu süüdi on selle saamises võistlustelgi, aga mitte otsekohele, vaid õige kaudsel kombel. Kui Estonia võistlusnäidendeid vaeti ja neist kõneldi, siis Hubel ütles mulle, et seal saja hulgas on ka üks heeringakomöödia. Et sina seda kala seal Islandi mail püüdmas käisid, küllap jne. Mina aga ei olnud neile ega ka muile võistlustele saatnud mingit heeringa- ega ka muud draamat, kuid see kuulujutt hakkas mind kuidagi kiusama. Läksin toimetusest koju ja samal teel tegingi järsu otsuse, et olgu, proovime. Aga mida ja millest? Need küsimused selgusid imekiirelt — päris tavalises toimetusetöö tempos.

EVALD TAMMLAAN - JÄNKIMEES

Põlnud ma hulkunud kuigi kaua, kui mu mõttekääk jõudis piiritusevedajate karmilt ohlikku ja seiklusrikkasse ringi ja varsti oli näidendi esialgne tegevuskava ning sisuline areng peas selge. Samal õhtul hakkasin kirjutama ja hilisööks oli esimene vaatus valmis. Järgmisel hommikul ajasime Põldroosiga „Corsos“ asjast pikemat põhimõtetulist juttu lavateose ehitustehnikast ja muist tarvilikest asjust. Tegin Püüdu jutu kestes oma esialgses kavas rea parandusi ja siis jätkasin tööd alatud hooga. Ikka õhtu ja pilt. Töötasin ööseti ja päeval olin selle pinge tõttu päris juhmuveni väsinud. Ainult viimset vaatust kirjutasin 2 puhku. Kui mustand valmis, andsin selle Põldroosi kätte. Luges ja ütles, et mängime.

Tahtsin käsikirja veel korraks tagasi, et viimistleda mõningaid üksikasju, aga üteldi, et tükk olevat juba paljudamiseks masinas.

Nüü „Valge legendiku“ hoogus loomisluu. Teose sisulisest jumest, sellest eluringist, kust „Valge legendiku“ inimkujud pärit, jatkub juttu veel kauemaks. Tundub, et aina kartmatule võitlusele, kõigeiks valmis olekule ja sentimentaalsuseteta karmusele sundiv rannaalu on Tammlaanele eriti huvi ja südamelühedane. Hoogsa kiindumusega ta seletab mandri-mehele rannaalu mentaliteedi erinevusi, milles inimeste mõttekääk ja ka tundeelu karastuvat mitmeti teisiti kui sise-maa tuulevarjustel teedel, kus igapäevane leib on küll visade töövaevade, kuid mitte alatiste surnaohtude taga, kus kitsaks tõmmatud riigipiirid on võtnud palju kaubitsemisvõimalusi, andes ase-mele vaid salapiirituse surmaohhtlikud tulud...

Oma esikteose lavastusega kui ka avaldatud arvustusega on „Valge legendiku“ autor üldiselt rahul. Üksikud, kujutatava eluringi tõeluse tundmatusest tingitud eksikallakud on mõistetavad. Kõik näitlejate kehastatud kujud on autorile lavatuttavaks jäänud, eriti pr. Rõmmeri kargeloomuline rannatüdruk ja Romoti vana kalur.

— Kunas tuleb jatku sellele õnnestunud algusele?

— Ei tea. Aga võib olla, et kunagi tuleb. Kirjutada näidendit näidendikirjutamise enese pärast ei kavatse ma küll kunagi, aga kui leiab, et mul tõesti lavavormi ulatuses midagi on ütelda, siis pole vist põhjust oma ütlemisi ütlemata jätta.

Oma teatrite algupärase repertuaari tuumakuse huvides loodame, et need uued ütlemised „Valge legendiku“ autorile varsti keelele kipuvad.

E. Tammlaane näidend „VALGE LEGENDIK“ Töölisteatris

Lavastus — A. Särev, lavapilt — R. Sepp, pildil stseen II v.

E. Tammlaane näidend „VALGE LAGENDIK“ Töölisteatriis
Lavastus - A. Särev, lavapilt - R. Sepp, pildil stseen II v.

Jaan Pert

Kammerteatrilisi otsimisi Eestis

Kammerteatri mõiste tohiks olla tuntud. Sellest on meil pealegi kõnelnud mitmel korral teatrikongressidel ja mujal. Kuid meil on isegi katsetatud kammerteatri mõistes ja nime all, nii Tartus kui ka Tallinnas. Seoses juubeliaastaga oleks seepärast sobiv juhust juttu teha eesti teatri mõnedest, kuigi iseenesest harrastest katsetest intiimkammerteatri suunas.

Esimesena n.-n. „kammerteatrit“ tegid üliõpilased Tartus 1924. aastal. Grupp asjast huvitatud Akadeemilise Kirjandusühingu Dramaatilise Osakonna liikmeid, ise mõnevõrd lavakogemustega, asus teatritööle. Rakendajaiks olid Virve Huik, J. Pert, Rich. Janno, Karl Ader, Elsbet Markus j. t. Peatuti A. Strindbergi näidendil „Kameraadid“ ja proovid algasid omal käel (näitejuhi kohustes tundis end J. Pert, aga vaevalt tast siin oli kaasamängijale abi; ta tõlkis ka teose). See puhtakuuline kammerteatriline teos õpiti ära ja kanti ette kinnise etendusõhtuna Eesti Üliõpilaste Seltsi saalis 5. dets. 1924. a. Dekoratsioonid lavastusele valmistas Vanemuise dekoratuur V. Haas. Etendusõhtu õnnestus — üliõpilaste „Kammerteatri“ esimene õhtu, olgu tänatud

Strindbergki, ei olnud mõjuta oma valitud publikule. Lavastus leidis isegi üksikasjalise eritluse „Üliõpilastelehes“, ka „Postimees“ märkis seda. Kuid selle esimese lavastusega surigi esimene „Kammerteatri“ katse. Hiljem samad rakendajad esitasid vaid Eino Leino „Maa parimate“ ühe vaatuse ülikooli aulas. Kaasalõõnuist on siiski mõned jäänud seni meie teatriga ühendusse arvustajaina ja lavakunstikooli pedagoogina.

Uus katse kammerteatri loosungeil — vähimalt nime järgi — tehakse veidi hiljem Tallinnas. 1926. a. 6. detsembril tuleb siin V. Gutmani rakendusel „Noor-Kammerteatri“ nimelises teatris esietendusele Maurice Maeterlincki legend „Öde Beatrice“.

Uue üritusega esinemiseks pole aga silmapilk eriti õnnelik: Estonia kurdab publiku puudust, Draamastuudio samuti — ja siis etenduse puhul iga sõnavõtja esitab küsimuse: Miks? Milleks uus üritus? Pealegi kui ta töö ei leita olevat küps.

„Lapsed, olge mõistlikud, ja jätke jube mäng,“ noomib üks sõnavõtjaid isalikult, vihjates sellega ettekande deklamatoorsele õõnsusele.

Kuid need noored osutuvad sitkemaks kui seda võis arvata. Nad asuvad uute ülesannete kallale. Tuuakse lavale (9. apr. 1927. a.) J. Kadelbergi komöödia „Bumsi pere“ — tõsi küll, kammerteatri repertuaari vaevalt säärane rahvateatri nali sobib, kuid Tallinna kammer-teatrilasil nähtavasti polegi selge, mis nende deviisi eeldab ja nõuab, nad vaid tahavad oma võimeid arendada ja näidata, et neil on tahe selle kaudu saada näitlejaiks.

„Bumsi pere“ tuleb lavale ühtlasi väljaspoolt näitejuhi, Hugo Lauri, käe all. See osutub õnnestunumaks esimesest tööst.

Järgneb 21. veebr. 1928. a. Lengyeli melo-draama „Õise serenaadi“ lavastus ja uuel hooajal, 17. dets. 1928. a., V. Sardou 4-v. draama „Fedora“, sama hooaja teisel poolel, 1929. a. esimesel poolel, lasteetendus „Liisi ja Juku nõiametsas“.

See oleks „Noor-Kammerteatri“ tegevuskäik. Isegi mitu lavastust ligi nelja-aastase tegevuse kestes. Kahjuks neist ükski ei leidnud püütud ega nõutavat teostamist.

Kammerteater mõistena ja ka nähtusena pole seega meie teatri ajaloos tundmatu. Nägime, et ligikaudu samal ajal isegi kahel pool, Tartus ja Tallinnas, algatati selle nime all teatriliste huvide teostamist. Kuid kahjuks pole heast tahtest siin seni palju kaugemale jõutud.

MILVI LAID,

Estonia operetiprimadonna, märkis veebruaris oma lava-tegevuse 10. aastapäeva

Keelelisi küsimusi

ANSAMBL SÖITIS VALJA

Võõrsõnadele on alati komistatud, nii meil kui ka mujal. Võõrsõnadega — ja üldse uudsete vormidega kiputakse ka liialdama — mõnikord päris süütust edevusest. Viimastest annab selget tunnistust see, et näiteks, ühe meie teatri oskussõnastikku on sõna „ansambel“ võetud üleliigagi laialdases tähenduses. Seal on koguni, nagu näib, sõnad „näitetrupp“ ja „näitlejaskond“ üsna välja tõrjutud ja nende asemele on pandud „ansambel“. Tihti loeme mõnest provintsiülehest, et „X teatri ansambel söitis maakonda ringreisile“. Mõnikord on koguni see „ansambel“ poolitatud kaheks, üks pool sõidab külakosti viima, kuna teine pool jääb linnarahvast lõbustama. Aga sealsamas tõendatakse, et too küllasõitnud pool olevat siiski terve ansambel, seda olevat reetnud tolle poole ansambli näitlejate mäng.

Kummatigi aga jääb teatri üldise oskuse keele seisukohast õige kahtlaseks, kas ansamblit üldse võib ja tohibki poolitada, kui selle all ei kannata näitetruppi kogumäng. Näitetruppi tohib küll pooleks teha, aga ainult nii, et kummassegi pooltruppi jääks siiski terveks ja terviklikuks ansambel, s. t. et te k a n t a v a s

näidendis esinevate näitlejate koosseis ja koosmäng.

KUNINGANNA JA KUNINGATAR

Üsna sagedasti võib meil trükisõnas lugeda niisugust veidrust, nagu seegi siin — ühest provintsi-ajalehest: „Inglise kuningatar Mary võttis vastu...“ jne. Samuti on veel trükitud mustvalgel: „Rumeenia kuningatar Ileana.“

Ka seda nähtust ei saa seletada muuga, kui edevusest kasvanud liialdusega. Sõna „kuningatar“ on arhailine eesti sõnavorm, mida nüüd tarvitatakse enamasti ainult poeetilises mõttes. Aga see muistnegi vorm tähendab üksnes kuninga tütar, mitte kuninga emandat. Või siis mõlemat ainult abstraktse mõttes. Uuemas eesti keeles tehakse seda enam vahet kuninganna ja kuningatari, s. o. kuninga naise (või naiskuninga) ja kuninga tütre vahel. Kuningatariks võiks ehk veel kuidagi nimetada valitsevat naiskuningat (nagu Hollandis), aga seda ka ainult pidulikumas kõnevormis.

Ei ole ka põrmugi targem, kui ajalehest loeme ikka aina „inglisetar, prantsusetar, hispaaniatar, portugaliatar, mustlasetar, jaapanitar, ameeriatar“ — jne. See tarvitamine tavali-

ses, argipäevases ajalehekeeles on tüütav ja teeb kõik sedaliiki sõnad oma üliohtusega labaseks ja vastikuks, ka siis, kui seda kaunist sõnavormi tarvitatakse vahest pidulikumagi keele jaoks. Pealegi on praegumainitud vormid lisaks ka kõla poolest õige inetult lohisevad ning aina komistelevad oma pikkusega. Palju ilusamini helisevad: inglanna, prantslanna, hispaanlanna, itaallanna, portugallanna, mustlanna, jaapanlanna, ameeriklanna. Küll aga sobib „poolatar“ paremini kui väärtuletus „poolaklanna“, mis alles hiljuti esines ajalehes.

See „tar“ on ainult siis ilus, kui see esineb harva, nagu: „hiinatar“, „neegritar“ — või ka paratamatult, nagu: „poolatar“, „juuditari“. Või siis sümboolse ja luulelise mõistena: „päevatar“, „kuutar“, „tähetar“, „vihmatar“, „ilmatar“. Samuti sobib ka pidulikum vorm tantsijannast, aga siis ka üksnes harva: „tantsijatar“ (mitte „tantsitar“, mis on väärtuletus). Või ka „lauljatar“, siis kui väljendatakse end pidulikumalt või hardamini.

Kõik muu, üleliigne aga on kurjast.

UNTSANTSAKAKEEL

Kui juba kord on juttu edevusest, siis vaa-delgem veel sellest küljest meie läbilõike-inimese keelt kõrvuti mõne kirjaniku omaga. Kui meie keskmine linnakodanik või aleviimene või ka noor külast tahab oma vaimustust väljendada mingi mõjuva sõna või hüüatuse kaudu, siis tarvitab ta selleks ainult kolme väljendit: jumalik! suurepärane! ja oivaline! — Ainult neid kolme. Aga olgu keskmise inimese kõnekeele vastu meil teataval määral säästu. Küll aga paneb meid nõrdima, kui kirja-

nik (näitekirjanik) ei salli oma leksikonis muid vaimustussõnu — mida ometi eesti keeles on palju — kui neid, mis lihtsameelse rahva poolt juba nii ilmetuks on tallatud. Ja sagedasti tarvitab ta neid lausa vales mõttes. Näiteks, kui keegi ütleb, et: „tõin su raamatu ära,“ — siis vastab teine: „see on oivaline!“ Või jälle: „kohv on juba valmis,“ — siis teine lausub sellele: „junnalik!“ (mis hüüatus jääb talle veel üle, kui kohv talle antakse ehtsa benediktiiniga?). Kui keegi lubab homme tagasi tulla, siis seepeale kostetakse: „suurepärane!“ Teisi heameele- ja üllatussõnu eesti keskmine kirjanik ei tunne. Päris veidraks läheb aga asi alles siis, kui seda „oivalist“ juba siia-sinna on küllalt loobitud ja nüüd korruga tahetakse seda tarvitada ka superlatiivis. Siis on peenike peos ega saa teisiti, kui venitatakse: „ja kõige oivalisem on see, et...“ Ei käi palju paremini ka teise näidendisepa käsi, kui ta lausub: „seda oivalisem reklaam“.

Aga kas „oivaline“ juba isenesest ei ole küllalt oivaline, kui selle juure tihatakse veel lisada: „seda oivalisem“ ja „kõige oivalisem“?

Vastandiks neile vaimustussõnadele on peenik ja kulunud hirmu- ja õuduseväljend — „jube“. See meie rahvakeeles nii armastatud sõna, mis õigupoolest ei tähenda ju midagi rohkemat kui kõhedust, kananahka ihul ehk otsest, tunnetavat hirmu, — on pugenud meie kirjanike (muidugi mitte kõigi) sõnavarasse tähendusena „kohutav“, „säästmatu“ või „julm“. Mitte just nii väga kauges minevikus kuulsime lavalt ühe tõlgitud klassiku tekstist: „jubeda õiguse nimel!“

Või oli see siiski näitleja, kes selle võllanaljaga ise oma algatusel sai hakkama?

Kahest Vanemuise juubelimhest

A. Piller ja A. Randviir on jõudnud ümmarguste juubelimärkideni. Esimene neist on kümme ja teine viisteist aastat kutselise teatrimehena laval käinud ning mõlemate paremad päevad on arvatavasti veel alles ees.

16. veebruaril mäletab seda kümneaastast teed A. Piller A. Adsoni komöödia „Karu läheb mee lõksu“ esietendusega. Istusime sel puhul proovi vaheajal ühes vaikselt nurgakeses ning Piller kõneles sellest maast, mis tal selja taga on. Need kümme on peamiselt ainult Vanemuises oldud aastad. Ta on põline tartlane ja põline vanemuislane, kes on kasutanud paljude teiste kombel Viljandi Ugalat teeavajaks ning hüppelaauks suurlavade maailma. Oli algul ainult operetis tegev, siis 1930. a. peale sõnalavastustes karakterosade mängija, milledega ta tartlastele palju rõõmu on valmistanud.

Edasi 1934. a. alates juba näitejuht ning paljude lavakursuste andja kaugetes maakeskusteski — nii on läinud need aastad kibedas askelduses. „Mida raskem on osa mängida, seda suuremat töörõõmu tunnen tema lahendumisest,“ ütleb Piller. See pärast eelistabki ta komplitseeritud karakterosi, millede kallal tuleb enne nende lavaküpsuks saamist palju vaeva näha, sageli elust endast eeskujusid kopeerides. Oma mänguamplituudilt on ta väga lai, olles eduga esinenud draamast ja lastetükist alates kuni ooperi ja filmi.

Siis tulevad aga jälle juubeliaskeldused ja peame minema. Need ei meeldi ühelegi juubilarile, aga nad on lavainimesele paratamatud, kui tahetakse, et üldse midagi toime tuleb. Ning tee peal suurest repist üles jutustab Piller veel oma kavatsusest sõita välismaale, lõunapoolsete maade teatrieluga tutvuma, milleks on saanud vajalise stipendiumi.

ALEKSANDER RANDVIIR

ANTS PILLER

A. Randviiruga satun kokku teel teatrisse. Kõnelen, et vot nii ja nii, oli kavatsus üks jutt ajada. Ning saanud sooja tuppa, algas juubilar ise: „Nojah, mis me siis räägime? Algame aga kohe algusest. Olen 42 a. vana ja juba 34 a. eest esinesin esmakordselt laval.“

Ning kui mina küsivalt vastu naeran, ütleb edasi: „Jajah, 34 a. tagasi, Vaivaras, lelle Kristjan Rutoffi lavastuses „Vastu vett“, kus väikese 8-a. poisina nägin esimest korda publikut lava poolt küljest.

Ja nii arenes see lavahaigus edasi, tabades mind eriti rängalt enamlasteaegses Peterburis. Olin siis Vene Balti mere sõjalaeva madrus ja, nagu mäletan, oli mul kolm paela varrukal. — Need arvud ega ajad ei seisa mul kunagi meeles, aga see oli umbes sama aeg, kui Judenitši armee lähenes juba Ligovale. Mõlgutasin siis mõtteid end üle poetada eesti väeosadesse, mis arvasin nendega kaasas olevat — kahjuks läks aga asi teisiti ja pidin jääma kuni 1921. aastani sinna.

Olin vahepeal V. P. Samoilovi studios, mängisin Peterburi rahvamaja trupis ja Balti mere laevastiku teatris, milles sain juba väikest tasu.

Koduigatus oli aga suur — ja 1921. a. jaanipäeval sain lahti Narva karantiinist ning muu sobivama pealehakkamise puudumisel asusin Kohtla põlevkivikaevandusse ametnikuks. Mõni aeg hiljem pääsin P. Sepa stuudiosse, kuigi P. Sepp mind eesti keele liig venelasliku aktsendi pärast heameelega vastu võtta ei tahtnud. Mäletan aga selgesti, et ta ise veel vähem eesti keelt oskas kui mina, kuid küllap ta sellest aru sai, et mina ei oska. Olin nimelt eesti keelest Venemaal palju unustanud ja õpinud rääkima vene rõhuga.

Mängisin seal kaasa juba „Kuningas Odi-

puses“ ning õppisin seda stuudiot ja tema juhti hindama. P. Sepp oskas noortele anda vaimustust, oskas nad elama panna ja süüdata neis näitlejatulukest, mis meis, eestlastes, on väga visa välja tulema.

1922. a. asusin kutselisena töösse Draamateatris, kus esmakordselt suurema tähelepanu osaliseks sain „Simpsonis“ vürst Azavi osas. Ja kui Draamateater kolis Tartu, ühinedes Vanemuisega, asusin Vaivarasse sealse maateatri kutseliseks näitejuhiks, kuna siis veel Tartu minna ei tahtnud, kuigi kutsuti. A. 1927 läksin tagasi Tallinna Töölisteatrisse, kus olin 5 hooaega paigal, sealt 1931/32. hooajal Draamastuudiosse ja 1935. a. sügisel Tartu Vanemuisesse.“

Ning tõustes ja täites uue piibutäie jätkab ta: „Selle aja kestes on olnud osi mängida ilusaid ja inetuid, aga need, mis mulle endale meeldisid, on tähele panemata jäänud. Oma juubeliendusekski oleksin tahtnud teist tükki, nimelt Ostrovski „Mets“, mille üht osa, Gennadi Nestšastlivtševit, ma juba Venemaal mängisin. Seegi soov ei täitunud mitmesugustel põhjustel.

Tartu elu oli mulle alguses võõras. Vanemuise hiiglaruumides on see hiigla tegelaskond laiali ja ei ole siin kodust tunnet. Nüüd aga läheb juba kodusemaks ja ootan igatsusega uue Vanemuise hoone valmisaamist, et näitlejad saaksid oma võimeid vähema vaevaga publikule näidata. Selle lava ja saaliga on raske midagi teha, peab alati nagu kirvega töötama, hõõvlit ei saa kättegi võtta.

Draamastuudiot oli aga kahju ära tulla, seda märkige kohe päris julgelt, sest minus on seda mustlase verd palju ja neist rännakuist on kahju...“

A. Adsoni näidend „KARU LÄHEB MEE LÖKSU“ Töölisteatri
Lavastus - P. Põldroos, lavapilt - H. Tamm. Pildil stseen II vaatusest

Teatrite töomailt

ESTONIA

Õige suure elevusega läheb Estonias töö Hugo Raudsepa auhinnatud näidendi „Lipud tormis“ kallas. Sel teosel nimelt on väga huvitavaid ja vitaalseid lavalisi, isiku-hingeelulisi ning rahvuspsühholoogilisi omadusi. Ühelt poolt on „Lipud tormis“ peaaegu kollektivistlik näidend, kuna kujutab eestlasist sõjaväelaste kogunemist Kerenski-aegse Venemaa kaugeis kolkais, sel juhul ühes Siberi laagris, ja nende rändu läbi revolutsioonija korralageduse kodumaale — äsja asutatud rahvusväeosadesse. On antud mõjuv pilt sellest, kuidas esimese Eesti polgu ülem on hädas väeosas astuda soovijate hulgaga: polgu mõõt on ammu kuhjaga ületatud. Sellekohane stseen, mis mõnda naiivsemat autorit oleks kergesti ahvatlenud plakati-patriotismile, on Raudsepal kujundatud küll tõsiselt liigutavaks, ent puhtaks kõigest suuresõnalisusest ja lööksõnalisusest.

Teiselt küljelt on aga „Lipud tormis“ tõhus teos ka isikutedraamana. Põnevalt areneb nimelt suhe meespeategelase leitnant Vikernõmme ja ta maailmasõjas surma saanud venna naise vahel. See on öieti vana armastuse elustumine, mida aga takistavad mitmed traagilised asjaolud. Õige taktitundeliselt ja tõsiselt kujutab autor, kuidas Vikernõmme ei lahuta lesk-noorikut mitte üksi viimase episoodiline vahekorrd soldatist enamlase-agitaatoriga ja sellest vahekorrrast sündinud laps, vaid ka ta sotsiaalne päritolu ja resoluutselt pahempoolne maailmavaade. Kuid frondilt pagevate vene sõdurite-hulkade „revolutsiooniline“ omavoli ning vägivald põhjustab Liina hinges muutuse, nii et loomulik sümpaatia endise „agulimamsli“ ja „halliparuni-poja“ vahel viib optimistlikule lõpule. Juba neist andmeist võib märgata, et ühiskondlikke küsimusi käsitleb Raudsepp ses näidendis avaralt, objektiivselt ja nüüelda lepitavalt vaatekohalt. Sama võib öelda ka rahvusküsimuste puudutusest: vene „mužik“ ja hallsinel on küll ses näidendis koomikuks, kuid tal ei puudu venelase sümpaatseid ja uljaid jooni.

Lavastuse üksikasjust võiks märkida, et Vikernõmme kodutalus — Hellenurmel — mängib näidend suuremalt jaolt põhieestilises partega rehetoaas. Säärane on meie lavadel igatahes uudiseks, nii ootamatu kui see kõlabki.

Kevadeks — arvatavasti päris sobivaks ajaks — tuleks Estonias lavale tšehhi Jara Beneši koomiline ja rahvalik operett „Rohelisel aasal“. See mängib peaaegu kogu oma ulatuses talupoeglikus ning looduslikus miljöö. Ta süžee on õige päevahuviline meilegi, näidates linliku ja raamatulise uuendusmeelsuse kokkupõrget põlise praktilise talupojatarkusega. Reformaatoriks tahab siin olla suurtaluniku tütar, kes 20-aastasena tuleb linnast koolist, saab isalt enese kätte talu juhtimise ja hakkab kohe temperamendikalt läbi viima uuendusi uuenduste pärast. Peamiseks koomikuks on ses operetis noor loodusteaduse professor, kel pole aimugi maaelust ja kes selle tõttu langeb ühest naeruväärsest situatsioonist teise. Linlaste naeruvääristajaks omal diskreetsel viisil osutub napsisõber metsavaht: oma juttudega oskab ta „saksu“ viia saamatusse.

Selle tšehhi opereti tugevamaks küljeks on teksti lopsakus (kuuleb õige palju anekdoote!), mida raamistavad kõigepealt pildirikkus (18 lavamuutust!) ja lihtsad, kuid siiski värsked rahvalikud viisid. Peale selle pakuvad huvi mitmesugused groteskse kallakuga iseloomustavad tantsud ja paar „ländlerit“ ning valssi. „Naelteks“ on mõningad lööklaulud, nagu eriti „Vaiksel haljal aasal“, mis annab juhtmotiivi kogu operetile.

Üldiselt läheneb „Rohelisel aasal“ oma lavastuselt varem Estonias nähtud operettidele „Valgehobu võorastemaja“ ja „Õnne peab olema“. Solistide kogu on temas suur. Käepärast olevate andmete järele on „Rohelisel aasal“ läinud Tšehhis 400 korda ja sügisest peale lähed Viinis, samuti ka Läti Rahvusteatri.

Lõppeks võib juba lähemalt rääkida ka käesoleval hooajapoolel Estonias lavale tulevaist balleti uudisest. Need on daanlase Ludolf Nilseni „Lackschmi“ ja prantslase Richard Drigo „Flora ärkamine“. Esimene on kogu oma laadilt eksootiline ja pealegi muinasaegne. Siin kujutatakse vana Indiat, kuhu on sattunud orjatariks greeka tütarlaps Ino. Inot armastab kaks kangelast — üks neist õilis, teine, nagu juba võib arvata, kuri oma kiivuses. Intrigi on segatud ka maharadža ja maharani. Lõpp — „happy ending“.

„Lackschmi“ muusika on igatahes õige idamaine. Sama värvingut katsutakse müldugi anda ka tantsus. „Lackschmi“ sisaldab rea efektseid ja omapäraseid tantsustseene, mille nimetused kõlavad: 1. „Lampide tants“, 2. „Ino käskijanna Padmavati tants“, 3. „Bajadeeride tants“, 4. „Greeka tants“, mida esitab Ino, 5. „Võistlustants“, 6. „Maotants“, 7. „Leegid“.

„Lackschmi“ lavaletoomine vajab arvukat truppi, nii et abijõududeks kasutatakse lapsi Gerd Neggo stuudiost, üksikuid meestantsijaid jne. „Lackschmi“ üldstiili võivad meenutada ooperi „Lakmé“ tantsud, kuid käesoleval korral on tantsu rohkem ja nende käsitus on vabam.

A. Adsoni näidend „KARU LÄHEB MEE LÖKSU“ Töölisteris

Lavastus - P. Pöldroos, lavapilt - H. Tamm. Pildil stseen III vaatusest

R. Rauniku näidend „TULED KARIDEL“ Endlas
Lavastus - E. Lemmiste, dekoratsioonid U. Halla. Pildil ülal stseen I v., all - III v.

Drigo „Flora ärkamine“ on oma laadilt hoopis teissugune — peaaegu puhtalt balletiline. Ses suhtes läheneb ta „Pähklipurejale“. Süžees on siin palju aktiivset mütoloogiat ja loodusnähetepersonifikatsioone: esinevad peale Flora enese näiteks Kaste, Külm Tuul, Koit — Aurora, Apollon, satüürid, faunid ja nümfid. Lõpuks on „elav pilt“ Olümposest.

Algul oli kavatsus „Flora ärkamist“ lavastada kas Botticelli vastavaile jooniseile lähedasis greekastiilseis kostüümes või ka — vastavalt teose vaimule — rokokoolises üldstiilis. Kuid Drigo puht-balletiline (olgu et kõlav!) muusika ei lubanud tarvitada suuremaid kostüüme; need tulevad kerged ja moodsad Nat. Mey kavandite järgi.

DRAAMASTUUDIO TEATER

A. Adsoni näidend „UKS TUVIKE LENDAB MERELE“

Näitejuht — Ruut Tarmo. Lavapildid — P. Raudvee.

Kas te olete näinud tuvi laipa? Nii palju neid lendleb ja kõnnib platsil, kus lapsed ja vanad neid söödavad. Aga kuhu nad jäävad? Ei tea. Kas te teate, kuidas sureb tuvi? küsib autor ja vastab ise. Kui tuvi tunneb lähenevat elulõppu, lendab ta ära kaugele merele ja kaob sinna.

Tuvikesega on A. Adsoni uues näidendis vähe tegemist, kuid selles näidendis figureerib üks elupelgur, psüühiliselt nikastanud mees, nimega Kollend, kes kannatab surma-maania all. See mees tegeleb kogu aeg surmamõtetega. Tavaline igapäevastus ja reaalsus muutub tema silmis surma ja elu sümboliks. Lihtne tramm esineb eluvankrina, kuhu astuvad uued sõitjad ja kust lahkuvad surmaminejad. Kollend tegeleb ainult selle küsimusega, millal sõidab tramm ilma temata.

See on sellane hingeline seisund, mida kirjeldab Puškin oma kuulsas „Elegias“. Selles elegias Puškin ütleb, et ta iga tundi ja iga päeva saadab mõttega tema isiklikust kadumisest. Lapsele, trammile, rahvale ja tänavaliikumisele mõeldes ta tunneb, et elu käib edasi, kui mõtlejat — teda — ei ole enam.

Sellases hingelises seisundis Kollend valmistub ainult surmale, ta ei julge elada, elu läheb temast mööda.

Ta armastab kaunist elumeelset tütarlast. Ka see armastab teda, Kollend ei julge abielluda. Seal tuleb teine mees ja võtab Kollendil naise nina alt ära. Nüüd süveneb veelgi ükskõiksus elu vastu.

Elu tasub aga elupelgurile kätte. Surmaaimele jääb surm ei tule. Kollend veeteerub kuni 60 aasta vanaduseni. Elurõõmsaid inimesi on surnud. Ka Kollendi võistleja armastuse alal. Kollend, kes iga hetk valmistus surmale, määratakse saatuse poolt surmasõnumite toojaks.

Kollendi elu on joosnud tühja. Teistele jäävad järele lapsed, Kollendil — elamata elu.

Kui Kollend märkab seda eksitust ja veel elu järele haarata tahab, on juba hilja. Halvatus ja rabandus tuleb siis, kui Kollend otsustab kosida oma endise armastatu.

„Üks tuvike lendab merele“ on A. Adsoni sügavamasisuline näidend, hästi võetud probleemistikuga ja toredate tüüpidega. Asudes eitävale seisukohale elupelguri — Kollendi — vastu, propageerib autor elujulgust, elumeelsust. Selle juures annab ta kirjanduslikult väärrika pildi enne- ja pärast sõjaaegsest elust linnas. See näidend võlub ka oma tõsimeele ja sooja kodusega, ning seisab A. Adsoni näidendite toodangus silmapaistval kohal, vajamata päevakajalist reklaami.

*

O. Lutsu „KEVADE“. A. Särevi dramatiseering.

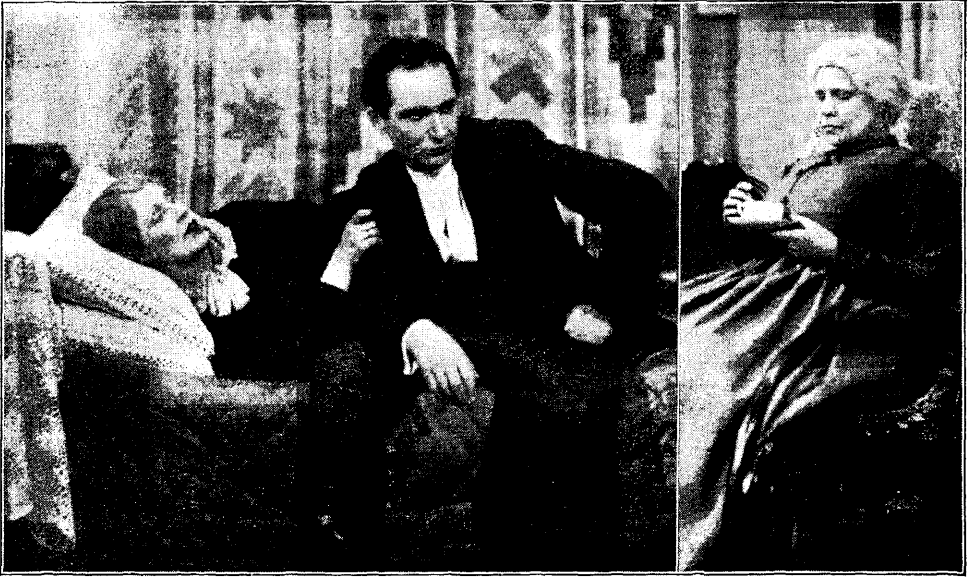
O. Lutsu „Kevade“ on juba hulk aega olnud lemmiklugemiseks eesti noorsoole. Aga mitte ükski noorsoole, vaid ka vanemad inimesed võtavad meeleldi „Kevade“ kätte ja mõnulevad Lutsu suurest inimkujutamise oskusest, elulisest ja huumoriküllasest sõnastusest. Noored lugejad leiavad ennast keset oma elu ja huve. Vanemad lugejad meenutavad läinud noorust ja soovendavad end nende noorpõlve mälestuste kaunite tulede paistel.

Lutsu „Kevade“ ei ole seega mitte ükski noorsoole kirjutatud, vaid ka vanema põlve kirjandusesõpradele. Ja tööpoolest, kuidas hakkavad elama koolipõlve mälestused luges O. Lutsu „Kevadet“. Need, kes pole käinud maakoolides, kus tuli elada nädalapäevi üheskoos, jagada kõike rõõmu ja muret selles pisimaailmas, nendele O. Lutsu „Kevade“ pakub otse unsi elamusi. Kes aga tunnevad seda elu, nendel on tore võrrelda, kuidas elati Paunvere kihelkonnakoolis ja kuidas elati neile tuntud koolides.

R. Rauniku näidend „TULED KARIDEL“ Endlas

Lavastus - E. Lemmiste, dekoratsioonid - U. Halla. Pildil: Jüri (M. Mitt) ja Paalmann (V. Laason)

H. Vuolijoe „NISKAMÄE NAISED“ Narva teatris

Lavastus - A. Berger, lavapilt - V. Peil. Pildid: Marta, Aarne (R. Alamaa) ja vanaperenaine (A. Alaküla)

A. Särevi osav dramatiseerija sulg on O. Lutsu „Kevade“ jutustavast vormist toonud lavale. Jutustavast olukorrast O. Lutsu tegelased pääsevad nüüd kujudena kõndima lavale, sõna on muutunud lihaks.

Muide, missuguseid toredaid kujusid leidub „Kevades“. Kõigepealt kõigile tuntud vembumees Joosep Toots ise, nagu sellelaadilisi poisse tuleb ette igas koolis. Siis hellahingeline ja ausameelne Tali, uljas kanneldaja Imelik, ürgeestlane Tõnisson, kes peksab mõisnikupoegi ja uputab nende parve.

Väike armuromaangi toimub selles pisiühiskonnas, armuromaan platooniliste iha-lemiste ja armukadetsemisega, nagu seda ikka juhtub selles vanaduses. Tegelasteks selles armuromaanis on Raja Teele ja Arno Tali.

Suurt mõnu pakuvad ka täiskasvanute tüübid, näiteks köster, nimetatud Julk-Jüriks, ja kellamees Lible.

Näitejuht — L. Kalmet. Lavapildid — P. Randvee.

TOOLISTEATER

Seitsmes esietendus (ühtlasi ka seitsmes drama-esietendus) 1936./37. a. hooajal toimus 6. veebruaril E. Tammlaane näidendiga „Valge lagendik“. Näidend saavutas nii esietendusel kui ka kordamisetendustel suure menu oma aine uuduse, tüüpide elulisuse, teksti värskuse ja sündmustiku põnevuse tõttu. Ka kompositsioonilt on teos õnnestunud, kui vahest maha arvata teise vaatuse mõlemad pildid, mis on küll väga head olustikumaalingu mõttes, kuid draama tegevust palju edasi ei vii. Igatahes on Tammlaane teos huvitav, ja kuigi see on noore kirjaniku esikteos, ületab see väärtuselt ometi nii mõnegi vanema ja tunnustatud autori teose.

„Valge lagendikuga“ tähistas Ruts Bauman 16. veebruaril oma 45. sünnipäeva, mil puhul teater andis talle tuluõhtu.

11. veebruaril jõudis esietendusele A. Adsoni palju kära sünnitanud komöödia „Karu läheb mee lõksu“, millega A. Teetsov pidas ka oma 30-a. lavategevuse juubelit. See oli ühtlasi ka esimene kergem tükk Töölisteatri käesoleva hooaja repertuaaris. Komöödial ei ole just suuri kunstilisi pretensioone, kuid oma aine aktuaalsuse, mõningate õnnestunud tüüpide ja kõlbeliselt koomiliste, osalt isegi janti kalduvate, situatsioonide tõttu pakub silmapaistvat huvi.

A. Sepa operett „TUTARLAPS KODUMAATA“ Narva teatris
Lavastus - A. Lüüdik, dekoratsioonid - V. Peil, tantsud - A. Sommer

Vivistiti hooaja suurimaks lavastuseks kujuneb N. Pogodini „Aristokraadid“, mis P. Põldroosi juhatusel tuleb esietendusele märtsi esimesel poolel. Ligi 40 üsna teravalt individualiseeritud tüübile tuleb seal elu anda.

„Aristokraadid“ ilmus 1935. a. kevadel „Krasnaja Nov'is“ ja sama aasta sügisel algas selle võidukäik Nõukogude Liidu teatris. Silmapaistvaimaid lavastusi andsid Ohlopkov „Realistlikus teatris“, Vahtangovi teater ja Leningradi Draamateater. Näidendi menu oli kõikjal harukordselt suur. „Realistlikus teatris“ näiteks on seda mängitud juba üle 500 korra ja lõppu ei ole veel nähagi.

„Aristokraatide“ peamiseks väärtuseks on ta tüüpide rohkus, elulisus ja plastilisus. See tuleb mitmeti meele M. Gorki pättide draamat „Põhjas“. Kuid see vana Venemaa „tagahoov“ on „Aristokraatides“ rikastunud paljude hoopis värvirikkamate esindajatega igasuguste mõeldavate vargapoiste, mõrvarite, prostituutide, sabotaažnikute jne, klassist, kes on viidud üsna omapärasesse ümbrusse — Karjala metsade kõrvesse. Näidend annab terve rea maiuspalasid karakternäitlejaille.

„Aristokraadid“ on ka filmina saavutanud erakordselt suure menu, kuid Eestis kahjuks pole võimalust seda näha.

Edasi tuleb töösse Brecht-Weill'i „Kolmekrossi ooper“ ja R. Janno hõimuasjandust ja tudengite elu käsitlev „Metsmees“, mille dramatiseering praegu A. Särevil on käsil.

Hoolimata kergema repertuaari puudumisest on Töölisteater töötnud majanduslikult üle ootuste hästi. Veebruari esimeseks pooleks oli publiku arv tõusnud juba üle 60.000.

VANEMUINE

Käesoleva hooaja seniseid töötulemusi kokku võttes selgub, et teater on hoidnud alal püsivat ja kindlat tõusutendentsi nii kassa, etenduste arvu kui ka publiku osas. Kuigi enneajulune poolaeg ei arenenud nii nagu oli ette kavatsatud, näitavad möödunud hooaegade esimese poolaasta arvud ometi järgmist pilti:

Hooaeg	Lavastusi	Etendusi	Vaatlejaid	Kassa Kr.
1934/35. h. I pool . . .	14	67	19290	10170.—
1935/36. „ „ „ . . .	12	94	21269	12820.—
1936/37. „ „ „ . . .	10	124	27870	17529.—

Jaauanuaris andis teater ühe uuslavastuse, 37 etendust 10.506 vaatlejale üldtuluga Kr. 4.255.—. Seega on kuni 1. veebruarini antud 11 uuslavastust, 161 etendust 38.376 vaatlejale üldtuluga Kr. 21.785.—.

Nii on siis poolteise aasta eest alatud ülesehitus Vanemuises kindlale tõusujoonele püsima jäänud, kuigi repertuaari osas mindi enam tõsisema kava esitamisele, mille tõttu eelmisel poolajal lavastati ainult üks operett ja mitte ühtki komöödiat. Seda tõsisemate lavatükkide eelistust tahab teater jätkata ka edaspidi, püüdes sealjuures püsida elulähedasena ja kasutada võimalikult kõiki eesti algupärandeid, mis lava jaoks on küllalt kiip-sed. Paljukurdetud Tartu publiku loidus ja ükskõiksus on viimase paari aasta jooksul igatahes muutunud märgatavalt teatrisõbralikumaks, kuna hinnatakse tõsiseid püüdeid ja tööd, mida teater teeb, et jõuda välja kõrgtasemelise ja kunstiküpse ülikoolilinna teatrini.

Käesoleval poolhooajal toob teater uuslavastusi rohkem kui esimesel poolaastal. Jaanuari keskel: uuslavastatud „Iiri roos“, 16. veebruaril A. Adsoni kolmevaatuseline komöödia „Karu läheb mee lõksu“ ja 18. veebr. Abrahami operett „Džaina“. Viimane oli kavatsatud välja tuua juba detsembris, kuid igasugused välised takistused on teatrit sundinud loobuma ka selle hilisemaist esietenduse tähtpäevist. A. Adsoni uue lavateose „Karu läheb mee lõksu“ võttis teater kavasse väljaspool järjekorda, kuna tüki aktuaalsus, põnev huvi tema ümber ja selle väga tänapäevane aine seda soovitasid tegema. Selle ajakomöödiaga tähistab ühtlasi Ants Piller oma 10 a. kutselist lavategevust, mängides peaosalist Vunki.

Edasi järgneb M. Pagnoli „Jazz“, arvatavasti märtsi algul, milles peaosana on A. Randviiri kättes, kes tähistab selle lavastusega oma 15 a. kutselise lavategevuse teemärki.

Veel kaugemaist üritusist oleks märkida H. Raudsepa „Lipud tormis“ uuslavastust märtsi lõpul ja lastenäidendi „Kuldne süda“ esietendust 14. märtsil.

Oopereist on järjekorras „Faust“ või „Padaemand“, millede lõplik valik oleneb ühest välistegelasest, kes on ette nähtud Mephisto osa kandjana.

Opereti „Džaina“ lavale tulles jätkab tantsurühm tantslavastuse ettevalmistustöid, mille esietenduse tähtpäeva praegu siiski veel ei saa kindlaks määrata.

Operetidest on järke ootamas Jara Beneši „Rohelisel aasal“, milline lepingu kohaselt peab tulema lavale veel käesoleval aastal.

Täpse tööplaani koostamist takistab teatri juure- ja ümberehitustööde algus, mis-sugune tähtpäev on seni ikka veel kindlaks määramata.

E. Vaiguri rahvatükk „TRUMP LAMooriga“ Ugalas

Lavastus - K. Söödor, dekoratsioonid - J. Kangilaski. Pildil: Koovit (K. Söödor), Mathilde (M. Söödor) ja August (A. Toiger)

H. Vuolijõe näidend „NISKAMÄE NAISED“ Ugalas

Lavastus - E. Tinn, dekoratsioonid - J. Kangilaski. Pildil: Ilona (H. Raa) ja Aarne (E. Tinn)

UGALA

Ugala teater algas teist poolaastat täielise edu tähe all, mida tõendavad selgesti teatrikülastajate arvu kasvamine kui ka antud etenduste arv. Nii anti jaanuaris koos väljasõiduetendustega 23 etendust, missugune arv on $\frac{1}{3}$ kogu eelmisel poolaastal antud etenduste arvust. Uudislavastusi jaanuaris ei olnud. Seevastu aga loodetakse veebruaris anda kolm uut esietendust. Neist tuli 10. veebruaril lavale H. Vuolijõe „Niskamäe naised“ Ed. Tinni lavastusel. Vabanduspäevaks antakse A. Adsoni „Karu läheb mee lõksu“ ja kuu lõpul E. Vaiguri „Trump lamooriga“. Eriti suur huvi valitseb kohalikus teatripublikus „Niskamäe naiste“ ja „Karu läheb mee lõksu“ esietenduste vastu.

Et kasvatada kodulinnale teatripublikut ka õpilasperes, selleks toimus teatritalit-susel nõupidamine linna koolivalitsusega, mille tulemusena on käesolevast poolaastast peale teatri külastamine õpilastele võimaldatud eriliste soodustustega, nii odavahinnaliste grupipääsmetega kui ka kindlaksmääratud istekohtade kasutamise näol (seni õpilased võisid istuda vaid vabadele kohtadele).

Lähimate üritustena on ette nähtud vaidluskoosolek „Niskamäe naiste“ probleemide üle ja kirjanik O. Lutsu austamisõhtu, kus tuleb ettekandele ka uus O. Lutsu lühinäidendeid.

NARVA

Hooaja teisel poolel on teater annud juba kaks uut lavastust: H. Vuolijõe „Niskamäe naised“ ja A. Sepa-P. Aardna opereti „Tütarlaps kodumaata“; viimase lavastas Agu Lüüdik, tantsu- ja liikumisjuht A. Sommer. A. Sommer on varemaltki Narva teatris töötanud tantsu- ja liikumisjuhina, kuid viimased 9 aastat ta töötab välismaal, esinedes Euroopa, Aasia ja Aafrika suuremates linnades pikema tantsuturneega. Tulles ajutiselt puhkusele oma kodulinna, rakendas ta ka oma rikkalikud kogemused ja teadmised Narva teatri teenistusse. Ta on märgatavalt tõstnud Narva teatri tantsu- ja liikumiskunsti taset. Uueks muusikajuhiks on kutsutud Eduard Knuude. Ka E. Knuude on olnud varem Narva teatri muusikajuhiks, kuid olles 1. diviisi orkestri juhiks ja elades Rakveres, ei saanud ta kahjuks teatri juures tegutseda. Nüüd, uuesti Narva elama asudes, avanes teatril võimalus E. Knuudet vilunud muusikajuhina oma teenistusse palgata.

Tantslavastus Kuressaare teatris:

1) L. Järv - „COWBOY“-tants; 2) J. ja V. Kuljus - „NUKUTANTS“; 3) V. Kirkmann - „JAAVA-NEIU“

KURESSAARE TEATER

Jul. Bishitsky komöödia „Kindral härra Maks“, mille esietendus oli 30. jaan. s. a., leidis publiku poolt hea vastuvõtu.

3. veebruaril s. a. tähistas tantsujuht Adja Kuljus oma 10 a. kutselist tegevust. Elav osavõtt juubeliõhtust andis tunnustust Kuressaare seltskonna üksmeelsest hinnangust A. K. tööle ja ta stuudiole. Juubilar sai rohkesti kinke, lilli ja tervitustelegramme. Õhtu jättis kauni mulje väikesest tantsijataridest ja nende energilisest juhust.

6. veebruaril s. a. märkis teater kirjanik O. Lutsu 50 a. sünnipäeva, kus avakõne „O. Luts kirjanikuna ja inimesena“ pidas „Meie Maa“ toimetaja U. L. Kullend, mille järele kanti ette „Kapsapea“ ja „Kalevi kojutulek“.

Praegu on ettevalmistusel kolm näidendit. A. Mälgü-A. Särevi „Õitsev meri“, millega juba jaanuari lõpul harjutused algasid, ei jõua aga siiski kava kohaselt vabariigi aastapäevaks esietendusele, sest näidend nõuab tegelasilt pidevat ja tõsist tööd, samuti ka suuremat koosseisu. Aastapäevaks antakse väiksema koosseisuga komöödia „See mees saab kositud“. Pärast aastapäeva algavad harjutused operett „Dolly'ga“, millega tahetakse lõpule jõuda kevadpühiks. Kuressaare oludes, kus teatri tegelaskond koosneb mitte-elukutselistest, on raske alati kavakohaselt töötada ning muudatused repertuaaris on paratamatud. Eks iga algus ole raske, kuid kindel usk, publiku soe suhtumine teatrile ja tegelaspere ühine tahe ja armastus töö vastu saab kindlasti kord üle ka neist noore teatri juures paratamatutest raskustest.

KANNEL

Võru Kandle teater võis alustada käesoleva hooaja teist poolt rõõmsaimelisemalt kui kunagi varem, kuma jaanuari keskpäigu sai teatvaks Riigivanema tunnustus Võru teatrile erakordse toetuse näol. See kõrge tunnustus tiivustab Kandle teatri juhte ja tegelaskonda veelgi energilisemale ja püüdlikumale tööle.

Töö Kandle teatris jaanuari kestes ja veebruari esimesel poolel ongi paisunud suuremaks kui kunagi varem. Etenduste arv on märgatavalt tõusnud ja üksikuil nädalil tuli Kandlel anda neli etendust nädalas — nii linnas kui ka maakonnas. Hoolimata sellest, et väikeses Võrus teatrietendused on toimunud liihikeste vaheaegade järele, on kõik etendused läinud rohkearvuliste külastajate ees. See näitab, et Võru teater on suutnud kasvatada endale kindla ja suurearvulise teatrikülastajate pere.

Kandle teatri tähtsaima tööviljana oleks märkida jaanuarikuus kirjanik Oskar Lutsu austamisõhtu korraldamist. Kirjaniku austamisõhtu algas piduliku aktusega, kus kõnelesid Kandle teatri nõukogu esimees peatoimetaja J. Murro ja Võru ühisgümnaasiumi õpetaja F. Pettai. Haiguse tõttu ei saanud juubilar austamisõhtust ise aga kahjuks osa võtta. Juubilarile saadeti publiku ühisel soovil tervitustelegramm. Aktusele järgnes „Tagahoovis“ etendus. Aktusest ja etendusest võttis rahvas osa väga rohkearvuliselt.

Kandle teater on jatkanud järjekindlalt ka külastusetenduste korraldamist maakonda, mis kõik hoolimata halbadest teoludest, on tõmmanud kokku lähemast ja kaugemast ümbruskonnast hulki. Külastusetendustel läbilöönuimaiks lavateoseiks on saanud „Hooldaja“, „Tiitarslaps tänaval“ ja „Naisadvokaat“. Eriti suure poolehoidu on võitnud Võrus teatri poolt korraldatud rahvaetendused.

Viimase esietendusena tuli 13. veebruaril lavale Hella Vuolijõe „Niskamäe naised“, missugusele lavateosele on ka Võrus loota head edu. Praegu on ettevalmistusel uue lavastusena palju kõmu sünnitanud A. Adsoni komöödia „Karu läheb mee lõksu“, mis tuleb esietendusele veebruarikuu lõpul.

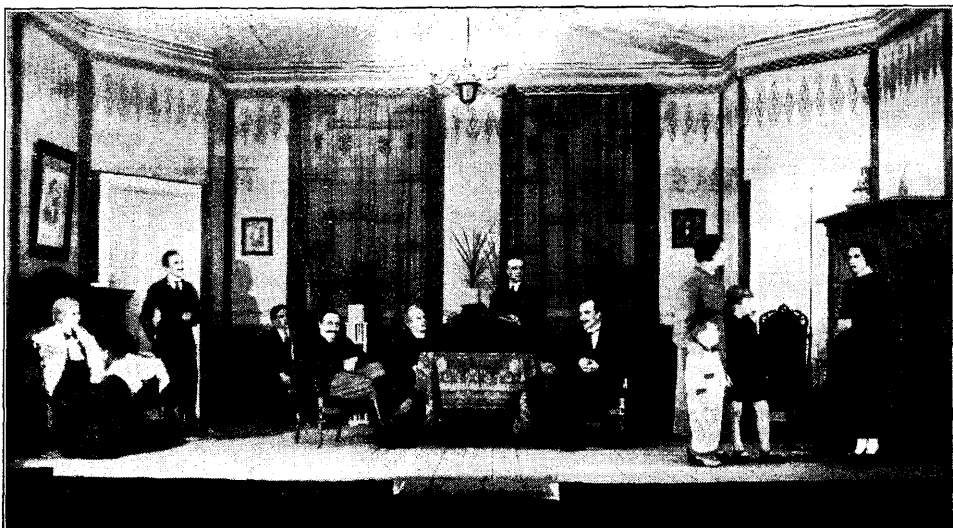
Käsi peseb käft:

— meie hoolitseme, et „Teater“ oleks alati sisukas ja välimuselt kaunis, hoolitsege Teie selle eest, et meie lugejate pere suureneks ja uusi tellijaid juure tuleks!

Mitu uut tellimust Teie olete „Teatrile“ saatnud?

H. Vuolijõe näidend „NISKAMÄE NAISED“ Kandles
Lavastus - A. Torop, lavapilt - A. Leppik. Pildil stseen I v.

H. Vuolijõe näidend „NISKAMÄE NAISED“ Valga teatris
Lavastus - F. Petai, dekoratsioonid - K. Rooleid. Pildil - stseen III vaatusest

Loetut — nähtut — kuuldut

Plaks ja sorr! — nii iseloomustatakse meil väga tabavalt suure hallooga alustatud, kuid üpris kasinate tulemustega lõppevaid aksioone. Üht säärast mõnusate vaheladega pipardatud tormi veeklaasis jälgisime hiljuti muheledes A. Adsoni näidendi „Karu läheb mee lõksu“ repertuaari võtmise ümber Töölisteatris. Kuidas aga meie kauged suguvennad ungarlased sellelaadilisi asju lahendavad, sellest allpool väike lugu.

Budapestis on elavaks kõneaineks praegu teatriskandaal Ungari Rahvusteatri direktori Nemethi ja näitekirjaniku Imre Földesi vahel. Konflikti põhjustas I. Földesi draama „Ebameeldiv inimene“, mida Rahvusteater otsustas algul repertuaari võtta, aga siis ootamatult kirjanikule tagasi saatis teatega, et nad ei saavat ikkagi „Ebameeldivat inimest“ mängida, kuna haridusministeerium olevat teose lavastamise vastu... Järgnes äge ajalehepoleemika, kusjuures haridusministeerium esines avaliku teadaandega, et nad Rahvusteatris mingit eeltsensuuri ei harrasta. Selle seletuse peale kirjanik Földes kutsus direktor Nemethi kahevõitlusele.

Kas asjaosalised on omad aukuulid juba vahetanud ja kas „Ebameeldiv inimene“ süiski rambivalgust nägi, ei ole meil praegu teada. Võib-olla leiti sealgi asja lahendamiseks mingi aumeestele sobiv kolmas tee.

Bernard Shaw on jälle kord annud põhjust endast kõnelemiseks. Briti ringhääling andis hiljuti oma kuulujaskonnale B. Shaw' näidendi „Saatuse inimene“ („The Man of Destiny“). Tekst kohandati raadioettekandeks ringhäälingu näitejuhtide poolt ja diktor kandis proloogina ette kirjaniku eessõna näidendile, tehes seega kuulajale selgeks kirjaniku kavatsused ettekandele tuleva teose kohta. Ettekanne oli nii edukas, et BBC (Briti ringhääling) sai tänukirju maailmariigi kõigist osadest õnnestunud saavutuse tõttu ja isegi kirjanik jäi sellega kõigiti rahule. See viimane seik ütleb juba midagi, sest on teada, kui hellik ja nõudlik on auväärne vanahärra, kui küsimuses on ta tööde ettekanne.

Seoses Shaw' näidendi ettekandega raadioteatris, usutlesid ajakirjanikud kirjanikku. Toome allpool mõned väljavõtted sellest jutuajamisest.

- Kas te kuulate oma tükki ka teist korda?
- Miks peaksin iseenda tööd veel teist korda kuulama! Tunnen seda nii-kui-nii.
- Teie peaksite ise diktori aset täitma oma eessõna ettekandel.

— Laske olla. Diktor tegi oma asja paremini kui mina seda oleksin suutnud.

— Miks ei kirjuta teie otsekohe mikrofone jaoks?

— See pole sugugi oluline niikaua kui on andekaid inimesi, kes minu tööd kohandavad mikrofone jaoks. Minust aitab, kui ma oma asjad lava jaoks kirjutan. Üldse soovitan kõigile oma sõpradele, et nad nüüdsest peale minu töid ainult raadios kuulavad. On palju mugavam teatrit kodus ja mitte teatrimajas nautida.

— Aga kui teid kodus näidendi ettekande ajal tülitatakse, näiteks kui teid kutsutakse telefoni juure?

— Siis lasen ütelda, et mul pole aega ja jään aparadi juure istuma. Ja — kas ei tülitata teid teatris kasvatamatu naabri, paberikrabina, nohisemise, kõha, aevastuse jne. poolt veel rohkem kui kodus? Ja veel midagi: Ma naudin kõrvaldega raadios teksti, mida ise kirjutasin. Ja mis mu silmadele teatris ei meeldiks, seda ma sin ei näe. Kas mitte-nägimine pole otse jumalik!

Tühjade hällide“ probleem on leidnud edukat käsitlemist ameerika naiskirjaniku Mary Mac Dougal Aewelsoni näidendis „Elu algab“. Tegevus vüb vaatleja nais-tekliniku sünnitusosakonda, näidates vaheldamisi emakssaamise tragöödiat ja komöödiat. Kirjanikul on terav pilk tüüpide tabamisel, žaanripildid on usutavad, eluliselt on antud haigla miljöö, arstid ja ravitsejad, emaõnn ja emaväärtus on kirjeldatud sooja südamega.

Hangla kuues voodis lamavad naised, kelle saatus on täiesti erinev ja vastavalt ka nende suhtumine emakssaamisele. Seal on naine, kes last ei taha, kuna see rikub keha-ilu; preili, kes tahtis last, et näidata maailmale ka vallasnaise õigust emakssaamisele; baarilauljanna, kes oma last juba ette vihkab jne. jne. Ja nende mitte-emaks-saadahtjate kõrval rõõmsad, õnnelikud emad, kes püüavad esimesi kõigiti lohutada.

Sünnitus möödub. Kõigis ärkab emainstinkt. Isegi baarilauljanna, kes enne lapse sünni oli ette ära müüinud ühele lasteta abielupaarile, loobub oma kavatsusest, kuna ei raatsi lapsest lahkuda.

Euroopas on seda näidendit seni eduga mänginud Viini Saksa Rahvateater.

Praha Linnateatris tuli esmaettekandele Ameerika kirjaniku Sidney Kingsley kollektiivdraama „Dead End“ New Yorgi poiste elust, mis omab tugeva moraalse tendentsi. Praha Linnateater lavastas tüki „New Yorgi sadama“ nime all. Tendents oli märgatav juba lavapildil: ühel pool pleekunud-määratud blokk-majad ja vaesus, teisel pool lumivalged uhkete villade kiviamad — jõukus. Neid kaht maailma lahutab sadamasillalt hargnev veebassein. Lavapilt on mõjuv. Ka teose kompositsiooniline ülesehitus on tugev.

Tegevuse keskpunktiks on rühm vaeseid poisse, kes selles basseinis suplevad, pühkmetevirna varjus suitsetavad ja möödaminejaile häbematusi ütlevad.

Tüki tendentsi kehastavad noor, töötu ja vigane arhitekt ja poistejõugu eestvedaja öde: poisid pole tegelikult pahad, kuid viletsus ja lõdev ümbrus, milles nad elavad, teeb neist moraalselt vigased. Näitena tuuakse ühe gangsteri saatus, kes seitsme aasta kestes on tapnud 8 inimest ja kelle pea eest politsei on lubanud kõrge tasu; ta tuleb aetuna koduügatsusest siia umbtänavasse, kus ta lapsepõlv möödus, et viimast korda näha oma ema ja armsamat. Arhitekt tunneb gangsteris oma vana mängusõbra ja reedab ta, et selle juudarahaga võita tütarlast, kes, vaesuse kartusel, elab rikka kaupmehega. Reedetud gangster püratakse politsei poolt sisse, mille juures ta maha lastakse. Tütarlaps aga läheb kaupmehega reisile selle luksusjahil ja eelistab kaupmeest arhitektile.

Ungari Rahvusteatris tuli esmalavastusele luuletaja Mihály Vörösmarty näidend „Csongor és Tünde“, mida nimetatakse ka ungari „Suveöö unenäoks“, kuna Vörösmarty on tuntud sügava ja vaimustatud Shakespeare'i austajana, andes Ungarile parimad tõlked Shakespeare'ist („Kuningas Lear“, „Julius Caesar“ j. t.). Saatemuusika sellele „muinasjutumängule“ on kirjutatud helilooja Polgár.

Arvustus andis parima tunnustuse Vörösmarty näidendile, kriipsutades eriti alla teose kirjanduslikku ja ka puhtlavalist väärtust. Võib ainult kahetseda, lisatakse, et sellaseid hingestunud asju ikka harvemalt ja harvemalt luuakse.

Noore Vene helilooja L. I. Džerdžinski ooper „Vaikne Don“, mis Nõukogude Venes läheb üle maa väga suure menuga ja mille repertuaari võtmist on muu seas kaalunud ka Estonia teater, lavastati hiljuti Tšehhoslovakkias, kus „Vaikne Don“, nagu näha ajalehist, võeti publiku poolt vastu tormiliste kiiduavaldustega. Ka arvustus annab ooperile oma täielise tunnustuse.

Nende ridade kirjutajale jättis „Vaikse Doni“ esiklavastus Leningradi Väikeses ooperis 1935. a. novembris unustamatu mulje. See oli „Aristokraatide“ kõrval müllusööbivaimaid lavastusi. Vaiksest Donist jutustab vana kasakalaul: läbipaistvana voolab Doni vesi, kui ta pojad-kasakad isamaal püsivad; lahkuvad nad aga — sogastub Doni vesi kollasest põhjalüvast. Helilooja, toetudes M. Solohhovi kuulsale samanimelisele romaani, mis annab läbilõike kasakate ühiskondlikust arengust, kuhu on põimitud traagiline armastus sõja- ja revolutsioonitaustal, — on loonud ooperi, mis areneb vene ooperi suurmeisterite poolt proovitud radadel, kordagi eksimata tundmatule uudismaale. See on puhtakujuline lüürika, hingesügavustega, nagu seda tunneme Mussorgski juures. Ooperisse on helilooja Džerdžinski põiminud ukraina rahvaväise, eriti koorile ja tantsustseid juures.

*

Prahas suleti hiljuti Kammerteater publiku vähese osavõtu tõttu. Nagu aga ajalehist võib lugeda, on lootusi, et teater avatakse lähemal ajal uuesti. Kuid nüüd tahetakse avaetenduseks võtta naljamäng või koguni operett, ning sellelaadiliselt on korraldatud kogu edaspidine repertuaar.

*

Franks Werfeli „Igavene tee“ Kurt Weilli muusikaga — Moosese viiel raamatul baaseruv piiblaineline näidend — on M. Reinhardti lavastusel newyorklasile väga meeldinud. Arvustusi suhtub väga tunnustavalt Reinhardti tööle. Seda teeb ka „New York Times“i kriitik Brooks Atkinson, kes aga on väga pahane etenduse kavasedeli teksti koostajale. Selles tekstis on muu seas Reinhardti kohta öeldud, ta harjavad ja masserivad oma hambaid igal õhtul terve tunni. Ta ei võivat magada vöörail voodililul, ja ta ülikonnad ning sürgid olevat kõik Viini rütsepa juures tellimise peale tehtud jne., jne. Atkinson nimetab seda kava halva maitse meisterteoseks.

+

L. Fodori komöödia „KUPSUSTUNNISTUS“ Tallinna Vene teatris
Näitejuht - M. N. Merjanskaja. Pildil stseen I v. Kordamisetendus on 17. III s. a.

Elmiste aastate eeskujul korraldatakse ka käesoleval suvel Veneetsias pidumängud. Ettekandele tuleb muu seas ka Shakespeare'i „Veneetsia kaupmees“, mis kahel viimasel aastal on Campo San Trovaso's Max Reinhardt'i lavastusel saanud hüiglamenu osaliseks. Pidumängude juhatus loodab, et kuulus lavastaja võtab ka sel aastal isiklikult „Veneetsia kaupmehe“ lavastamise enda peale.

Teise näidendina võetakse kavasse mõni Goldoni komöödia, arvatavasti „Valetaja“.

*

Hiljuti läbistas maailma ajakirjandust sõnum, et New Yorgi Metropolitan-ooperi kuulus tenor Lawrence Tibbett on surmanud oma kolleegi bariton Sterzini odapistega laval. Oletati uskumatuna tunduvat mõrva. Viimased ameerika ajalehed valgustavad lähemalt seda traagilist vahejuhtumit ja selgitavad ühtlasi Sterzini surma tõelist põhjust.

Metropolitan-ooperis läks Mascagni ooperi „Cavalleria rusticana“ proov. Oli viimane pilt enne Alfio ja Turridu kahevõitlust. Tibbett mängis Turridu, Sterzini — Alfio osa. Mõlemad mängisid jõuliselt ja äärmiselt temperamentselt, nagu see eriti on omane Tibbett'ile. Võib-olla ruttas tenor, kuna ooperimaja ees ootasid teda autos naine ja laps (Tibbett on tuntud eeskujuliku perekonnamaisana, hea kolleegina ja sõbraliku inimesena). Ta ajas tempo äärmiselt pingeliseks. Algab Alfio ja Turridu kahevõitlus — ning selle tagajärg on jubevalt traagiline: Alfio kukub otseti lavale, ta ülikond värvub verest punaseks; Turridu — Tibbett — tardub hämmastuses, orkester vaikib ja laval algab metsik sagimine... Jäeb igaveseks saladuseks, kuidas Sterzini — Alfio — sai haavata Turridu noast. Sterzini väakse haiglasse, kus ta kahe tunni pärast sureb. Kõik, ka Tibbett ise, usuvad surma põueodast. Alles hilisem laiba lahkamine teeb kindlaks, et Sterzini surm on järgnenud südamerabandusele, mitte pinnalisele haavale.

Räägitakse, et Tibbett on töotanud mitte kunagi enam laulda „Cavalleria rusticana“.

Mõned aastad tagasi oli umbes samalaadne juhtum ka Viini ooperis, mis aga õnneks ei lõppenud surmaga. Seal sattus ooperis „Carmen“ don José mängija nii hasarti, et truudusetu Carmenil mänguhoos käesooned pussiga läbi löi.

Muide, Ameerika kindlustusseltsid on teinud sellaseist juhtumest oma järeldused ja kindlustavad nüüd näitlejaid ka nende liig temperamentsete partnerite vastu...

*

Igal keelel on oma d teatritegevusse puutuvad oskussõnad, mida nii mõnelgi juhul on huvitav võrrelda teiste keelte omadega. Kui me pühendame oma huvi näit. mõnele inglise teatri-oskussõnaraamatule, leiame nii mõndagi, mis tunduvalt erineb sellest, mis on tarvilisel meil. Paar konkreetset näidet.

Meil ei ole erinimetust nende näitlejate jaoks, kes nü-öelda a v a v a d näidendi, olles selle esimeses etteastes. Inglise keeles aga nimetatakse neid „beginner'eiks“, tähendab „alustajaiks“.

„Dead Head“ („surnud pea“) on isik, kes pääseb teatrietendusele prüpiletiga.

„Heavy Man'iks“ („raskeks mehiks“) nimetatakse näitlejat, kes mängib roimareid jne.

„Responsible man“ („v a s t u t a v mees“) on väikeste osade mängija. See on igatahes väga suggestiivne nimetus.

*

Ernst Toller on „New York Times'is“ avaldanud huvitava artikli, mille pealkirjaks on „Draama funktsioon“. Selles artiklis, mis vaatab draama olemust, „Hinkemanni“ ja teiste paljumängitud lavateoste autor muu seas väidab, et iga ehtne draama ja iga ehtne komöödia, mil on kunstiväärtust, sisaldab endas mässu idusid. Ei olevat kunagi olnud ühtki suurt luuletajat, kes ei oleks kõnelnud rahva ja rõhutute kasuks ja kes ei oleks seisnud väimu pool selle võitluses vägivalla vastu.

Samas artiklis nõuab Toller, näitekirjanik ärgu õelgu liig palju otseselt ja ärgu õelgu kõike. Arvestavata sellega, et vaataja tahab ise järeldusi teha. Lõppjärelduse leidmises seisvatki publiku loov aktiivsus ning kaastöö.

Muu seas Toller astub välja ka dramatiseeringute vastu, nimetades neid „aru- saamatusiks“.

*

Nõukogude Venes on praegu küsil 28 uue teatrihoone ehitamine ooperi- ja draama- teatrite jaoks. Enamik uusi teatreid ehitatakse 1200—1500 vaatleja jaoks.

Draamateater Ivanovis, mille ehitus on juba lõpetatud, omab saali 1900 kohaga. On alanud sisustamistööd uute teatrihoonete juures Leningradis, Harkovis ja Novosibirskis, mis avatakse juba käesoleval aastal.

Toimetuselt

1.

„TEATRI“ järgmine number ilmub 23. märtsil s. a. näitekirjanduse ja arvustuse erinumbrina suurendatud kaustas. Kaastöö selle numbri jaoks tuleb saata toimetusele, Tallinn, postkast 357, hiljemalt 10. märtsiks. Toimetus ei vastuta hiljem seda tähtpäeva kohale jõudnud kaastöö paigutamise eest jooksvasse numbrisse.

2.

Palume kõiki, kes on lahkesti vastu võtnud „TEATRI“ tellimusi 1937. a., need kohe ära saata, et talitus saaks uutele tellijatele ajakirja välja saata.

3.

On avatud tellimuste ja tellimusrahaade vastuvõtt nii uutelt kui ka vanadelt tellijatelt. Raha palume maksa meie posti jooksvale arvele nr. 434, saata meile kirjas postmarkides (võimalikult 10-sendistes) või tasuda meie usaldusmeeste kaudu kõigis teatris. Tellimusi ja tellimusrahasid võtavad vastu ka kõik teatrikassad ja -bürood, samuti võib tellimusrahasid tasuda Tallinnas, Vabadusväljak 7—3, „EKA“ maja, iga päev kella 9—3.

4.

Palume lugupeetavaid tellijaid nime- ja elukohamuutmisest meile kohe lahkesti teatada. Talitus ei vastuta aadressi muutmise tõttu kaotsiläänud numbrite eest, kui elukoha muutmisest ei ole õigeaegselt teatatud.

5.

Alates 8. veebruarist s. a. asub meie ajakirja toimetus ja talitus „EKA“ majas, Vabadusväljak 7—3, samas asuvad ka Kultuurtegelaste Pensionikassa, Näitekunsti Sihtkapitali Valitsus ja Näitlejate Liit. Büroo on avatud iga päev kella 9—3.

+

Eelmises numbris ilmunud artikli „E. Litvinovi balletistuudiost“ autori nimi — Justa Kurfeldt — on artikli juures jäänud märkimata, samuti on Mari Möldre vestluses „Kuidas ma kontsertlauljana läbi kukkusin“ lõpposas eksikombel trükitud „... olen esinenud... mitmes ooperis peaosades“ — peab müüduki olema „...mitmes operetis peaosades“. Palume lugupeetud autoreid ja lugejaid need viperused meile lahkesti vabandada.

SISU:

H. ANTO — Draamateatri tähelend ● A. LAUTER — Mäng ja kunst ● MIL-LI-MALLIKAS — Dialooge „Lipud tormis“ ümber ● H. UULI — Õppetund Stanislavskilt ● R. KÄNGRO-POOL — Näitlejate juubeleist ● Vesilus E. Tammlaaneaga ● J. PERT — Kammeriteatrilisi oisimisi Eeslis ● Keelelisi küsimusi ● Kahesit Vanemuise juubelimehesit ● Teatrite töömailt ● Loetut — nähtut — kuuldui ● Toimetuselt ●

Kaas Karl Taevalt

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keeldud.

Lavakunsti ja -kirjanduse ajakiri „TEATER“ — IV aastakäik
TOIMETUS: O. Aloe, L. Kalmet, H. Kompus, V. Mettus, P. Põldroos, L. Soonberg
VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● VASTUTAV TOIMETAJA: Ed. Reining
Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august

Toimetuse aadress: Tallinn, Vabadusväljak, 7 · 3 Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (arve nr. 434) ja teatribürood ● Üksiknumber 35 senti aastakäik kr. 2.—, välismaale kr. 3.—
„EKA“ maja ● Telefon 479-40 ● Postkast 357
Tegevtoimetaja kõnetunnid samas iga päev 10—1

Reserveeritud

K/k. Eugen Sacharias

Tallinn, Pärnu mnt. 6, Urla maja
Tel. 467-47

Tungsrām - D

Dekalumen - Kokkuhoiulamp

tarvitab vähem voolu,
annab rohkem valgust

„Rapidol“ — parimaid autoõlisid

Reserveeritud

Telefon

429-73

Viini kondiitriäri ja kohvik

JOH. TOOM

Tallinn, Pikk t. 1

Osakond - Nunne 7

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustega „TEATRIT“.

K/M.

Tallinna Tekstiil

D. Karja 1 - Tel. 446-34

Suurim valik kodu- ja välis-
maa riidekaupadest.

**KOHVIK
KULTAS**

VABADUSVÄLJAK 10
TEL. 478-78

Hommikeyned
Oma kondiitritööstus
Tellimiste vastuvõtt
Kvaliteetkaubad

A. KLAFF

Paberi- ja
kirjutusmaterjali-
kauplus

Asut. 1883. a.

TALLINN
HARJU 29,
TEL. 436-51

**MÖÖBLEID
OSTATE JA TELLITE
SOODSAMINI**

Tallinnas,
Suur Karja 18, tel. 446-89

J. Kallo

mööbliärist

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

MAKARONITEHAS
„MINERVA“

TALLINN, Alberti 4, tel. 435-28

Soovifab tuntud headuses

makarone, nuudleid, munamakarone

Saada kõikides koloniaalkauplustes

Orto

//
Zande

- *Hammaste puhastamiseks on parim vahend ORTO-pulber!*
- *ZANDE ameerika põsepuna annab loomuliku jume!*
- *ZANDE ameerika juulepulk on suudusefi! Viis korda kestvam igast Euroopa saadusest!*
- *ORTO-autoõli on ökonoomsem!*

ESINDUS:

TALLINN, Pärnu m. 6

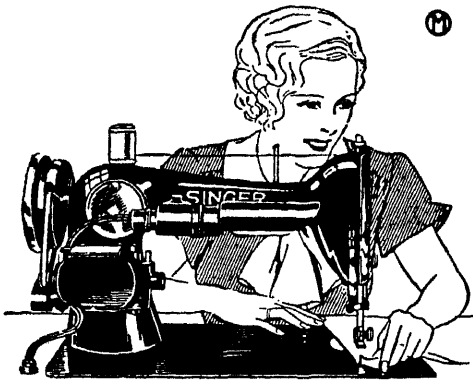
JOAVESKI
PUUPAPIVABRIK
VIRUMAAL

Müüb kõrgeväärtuslikku
kartongi ja isoleerpappi
mitmesuguses jämeduses

KONTOR:

Tallinn, Lubja 9-a, telef. 308-84

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

*Õmmelge
elektriga*

SINGER

õmblusmasin oma mitmesuguste lisaparaatidega osutub tõeliseks rõõmu- ja kapitali-allikaks.

Masina soetamise eel tutvuge kõigepealt Singeriga, sest Singer vastutab eluaeg masina heakäigu eest.

SINGER'i kauplused üle maa.

*Kaugeleulatuvad
järelmaksu tingimused.*

O. K.

EESTI RAHVAPANK

Tallinn, S. Karja nr. 19

Telefon 425-55

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Ostab ja müüb välisraha ja igasuguseid kindlaprotsendilisi väärtpabereid

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Tall. Eesti Kirj.-Uh. tr. Pikk t. 2. 1937.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR